

DSJOURNAL

Diplomasi ve Strateji Dergisi

Ocak 2022

TERÖR ÖRGÜTLERİNİN COVID-19 YAKLAŞIMLARI

1. Biyoterörizm ve Covid-19
2. El Kaide Terör Örgütünün Covid-19 Yaklaşımı
3. Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi
4. Covid-19 Taliban'a Ne Sundu?
5. Hizbullah'ın Covid-19 Yaklaşımı

OCAK 2022

TERÖR ÖRGÜTLERİNİN COVID-19 YAKLAŞIMLARI DOSYASI

Yayımlanma Tarihi: 15.01.2022

Editör

Nurettin Taşar

D & S

Yayın Koordinatörü

Hasan Tahsin İrfanoğlu

Yazarlar

Halim Talay

Ümran Güneş

Gözde Söğütlü

Hicran Çokyaman

Serdar Çukur

**Diplomasi ve Strateji Dergisi - The Journal of Diplomacy and Strategy © 2022
Tüm Hakları Saklıdır.**

İçindekiler

Giriş	1
Biyoterörizm ve Covid-19.....	4
Halim Talay	
EI Kaide Terör Örgütünün Covid-19 Yaklaşımı	18
Ümran Güneş	
Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi	26
Gözde Söğütü	
Covid-19 Taliban'a Ne Sundu?	38
Hicran Çokyaman	
Hizbullah'ın Covid-19 Yaklaşımı	53
Serdar Çukur	

Giriş

1 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Vuhan'da ortaya çıkan ve toplumsal hayatımızı birçok boyutta etkileyen Covid-19 salgını, ikinci yılını doldurmaktadır. Bu salgın, küresel düzeyde devletler arası ilişkileri, ülkelerin içyapılarını etkilemiş, ekonomik, sosyal, siyasal birçok unsur açısından değişimlere neden olmuştur. Covid-19 pandemisi, başta uluslararası ilişkiler olmak üzere birçok bilim alanında üzerinde düşünülen ve son iki yılda üzerine bilimsel çalışmalar yürütülen bir konu oldu. Günümüzde salgın artık sebep olduğu bireysel zararlar birlikte sistem ve ülke boyutuyla ele alınmakta ve farklı etkileri etrafında görüşler oluşturulmaktadır. Sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel etkileri üzerinde durulan bu pandemi döneminde birçok aktör farklı önceliklerle bu konuya yaklaşmıştır. Uluslararası sistem, devlet ve birey gibi aktörler üzerinden birçok değerlendirmeye tabii tutulan bu süreçte devlet dışı örgütler, özellikle terör örgütleri üzerinden inceleme konusunda literatürde eksiklikler söz konusudur. Bu nedenle DSJOURNAL olarak "Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları" dosyasını hazırlamaya karar verdik. Alanlarında yetkin araştırmacıların katkılarıyla hazırlanan bu dosyamız devletlerden farklı olarak terör örgütlerinin salgını nasıl algıladıkları, pandemiye yönelik yaklaşımları ve oluşturdukları stratejilerin neler olduğu/nasıl şekillendiği sorularına yanıt bulmayı hedeflemektedir. Geçmişte örnekleri bulunduğu üzere günümüzdeki salgın sürecinin terör grupları tarafından biyoterörizmin bir aracı olarak kullanılıp kullanılmadığı sorusu bu dosyamızda yanıt aranacak önemli sorulardan biridir.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022 Giriş

Bu çalışmayla “Biyoterörizm” konusu kapsamında kavramsal çerçeve oluşturularak, El Kaide, Hizbullah, El Şebab ve Taliban örgütlerinin salgın sürecini nasıl geçirdikleri, Covid-19’a dair bakış açıları, faaliyetlerindeki değişimler ile amaç ve stratejileri tek tek incelenerek devlet odaklı yürütülen çalışmalardan farklı bir bakış açısı ortaya koymak ve Türkçe literatürde çok az sayıda yer alan benzer çalışmalar arasında öne çıkarak etkili bir görüş sunmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda “Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları” adlı dosyamız 4 terör örgütünün Covid-19 salgını sürecinde izledikleri stratejileri incelemektedir. Dosyamızın ilk makalesinde Halim Talay “Biyoterörizm ve Covid-19” başlığı ile çalışmanın kavramsal çerçevesi boyutunda katkı sunmuştur. Biyolojik silah, başka bir ifadeyle biyoterörizm konusunu açıklayan Talay, çalışmasında Çin Halk Cumhuriyeti’nde ortaya çıkan ve kısa sürede yayılım gösteren Covid-19 virüsü bir salgın mı, saldırı mı ya da büyük bir kaos planı mı sorularına yanıt aramıştır. Dosyanın ikinci makalesinde Ümran Güneş tarafından kaleme alınan “El Kaide Terör Örgütünün Covid-19 Yaklaşımı” başlıklı çalışmada El Kaide terör örgütünün Covid-19 pandemisini nasıl algıladığı, salgına yönelik yaklaşımları ve bu süreçten sonra nasıl strateji geliştirdiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca Güneş çalışmasında, El Kaide’nin salgına İslam boyutundan ne tür anlamlar yüklediği sorusuna yanıt aramıştır. Dosyanın üçüncü makalesi olan ve Gözde Söğütlü tarafından kaleme alınan “Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi” adlı çalışmada şiddet yanlısı terör örgütlerinin literatürde beşinci dalga kapsamında değerlendirilen, terörizmin itici gücü olan teknolojiden nasıl istifade edebileceklerini göz önünde bulundurarak pandemi sürecinde yürüttükleri faaliyetleri El Şebab özelinde değerlendirmiştir.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022 Giriş

Söğütlü, bu çalışmasında Somali’de ortaya çıkan ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmasıyla dikkat çeken El Şebab’ın, salgın döneminde hedefindeki toplumsal kesimi nasıl etkilediği sorusuna yanıt aramıştır. Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları dosyasının dördüncü makalesinde Hicran Çokyaman, “Covid-19 Taliban’a Ne Sundu?” başlıklı çalışmasıyla Afganistan’da terör faaliyetlerinde bulunan Amerika Birleşik Devletleri’nin Afganistan’dan çekilmesiyle ülkede kontrol sağlayan Taliban’ın Covid-19 pandemisi döneminde izlediği stratejileri inceledi. Ayrıca Çokyaman, çalışmasında Afganistan hükümeti ile Taliban arasındaki müzakere süreçlerinde salgının etkisine değinmiştir. Dosyanın beşinci ve son makalesinde Serdar Çukur “Hizbullah’ın Covid 19 Yaklaşımı” adlı çalışmasıyla Hizbullah’ın Covid-19’a karşı geliştirdiği stratejiler konusuna yoğunlaşmıştır. Çukur, çalışmasında Hizbullah’ın Lübnan özelindeki faaliyetlerine değinerek salgınla ilgili yaptığı faaliyetler hakkında bilgiler vermektedir.

DSJOURNAL tarafından hazırlanan dördüncü dosya olan “Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları” başta da ifade ettiğimiz gibi literatürde küçük de olsa bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu dosyada yer alan çalışmaların yazarlarına, bu dosyanın yayın koordinatörü olan Hasan Tahsin İrfanoğlu’na teşekkür ederim.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları Dosyası’nda yer alan tüm çalışmaların alana ilgili duyan tüm okurlar için faydalı olmasını temenni ederim.

DSJOURNAL Genel Koordinatörü

Nurettin Taşar

Biyoterörizm ve Covid-19

Halim Talay*

Giriş

Aralık 2019'da Çin Halk Cumhuriyeti'nde ortaya çıkan ve kısa sürede yayılım gösteren Covid-19 virüsü, insanlığa etkileri bakımından son derece dikkat çekicidir. Öncelikle Çin Halk Cumhuriyeti'ni etkisi altına alan virüs, zamanla diğer ülkelere de yayılmış ve pandemiye dönen bir sürecin fitilini ateşlemiştir. İnsanlığın maruz kaldığı bu durum birçok bileşeni bir araya getirmiş ve akıllarda derin soru işaretleri doğurmuştur. Ölümcül bir virüs karşısında duyulan korkular, kaygılar ve uygulanan yasaklar insanlığı bir sorgulamaya yöneltmiştir. Virüsün istemsiz bir mutasyon sonucu mu yoksa bilinçli bir çaba ürünü olarak mı ortaya çıktığı meselesi gündemi oldukça meşgul etmiştir.

İnsanlığın yaşadığı ikilemi analiz ettiğimizde, virüsün bilinçli bir şekilde üretildiğine ve biyolojik silah olarak kullanıldığına inanan hatırı sayılır bir kitle olduğu görülebilir. İnsanları sindirme ve korku ile idare etme söyleminden, dünya nüfusunu azaltma projesi söylemine kadar geniş bir yelpaze önümüzdedir. Komplo teorileri ve çeşitli tezlerin çarpıştığı bir düzlemde, biyolojik ve biyogenetik çalışmalara yönelik duyulan kaygılar da hayli dikkat çekicidir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan şehrinde salgının başlaması ve Viral Araştırma Laboratuvarı'nın bu şehirde yer

*Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ABD Doktora Öğrencisi. halimtalay@gmail.com. (Bu çalışma "KORKU VE BİYOTERÖRİZM EKSENİNDE COVID-19'U ANLAMAK" adlı makalenin muhtelif bölümlerinin yeni kaynaklarla geliştirilmesi ve güncelleştirilmesiyle oluşturulmuştur.)

alması, biyolojik silah ya da biyoterörist bir eylem düşüncesinin oluşmasında önemli bir ayrıntıyı teşkil etmektedir.

Terör, Terörizm ve Biyoterörizm Üzerine Bir Analiz

Latince “*terrere*” kelimesinden türemiş olan terör kavramı yıldırım, korkutmak ve insanları dehşete düşürmek gibi anlamlara gelmektedir.¹Birçok farklı düşünür ve disiplin tarafından çeşitli şekillerde tanımlanan terör, köken olarak insanlık tarihi kadar eski kabul edilmekle birlikte, insan var oldukça devam edecek olgulardan biri olarak gözükmektedir. Bazı kaynaklarca irrasyonel hareketler dizisi olarak kabul edilse de terör, aslında zayıf olan politik bir örgütlenmenin kendisinden daha kuvvetli olan politik örgütlenmeye taleplerini kabul ettirmek için, bir mantık silsilesi çerçevesinde geliştirdiği şiddet olaylarının bütünüdür. Demokratik zeminde uzlaşma ve anlaşma yollarını dışlayarak ve şiddet kullanarak toplumsal korkuyu, endişeyi, yılgınlığı ve karşıdaki gücün siyasi ve askeri zeminde mağlup olmasını hedefleyen bir strateji olarak anlamlandırılmaktadır.² Kaos, insan hak ve hürriyetlerinin yok sayıldığı bir olgu olarak terör, görünürde kendisine meşruiyet arar. Onun bu noktada akıl, sağduyu ve adaletten uzak bir şekilde var olduğu; kaynağında korku, çaresizlik ve yıkıcılık taşıdığı görülebilir.³

Terör ile aynı kökten gelen *terörizmin* ise çeşitli tanımlarını görmek mümkündür. Politik bir hedefe varmak için birey, halk ya

¹A. Birol Kartal “Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAESH ve YPG Örneği”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14 (27), 2018, s. 42.

²Ali Albayrak, İhsan Çapcıoğlu, “Güvenlik-Özgürlük İkileminde Teröre Yönelik Tutumlar”. *Dinî Araştırmalar Dergisi*, 7 (20), 2020, s.275-276.

³M. Selim Saruhan “Terörün Zihinsel Kökleri”. *Dinî Araştırmalar Dergisi*, 7 (20), 2005, s. 306.

da devlete yönelik sistemli şiddet faaliyetlerine başvurma olarak tanımlandığına bazı kaynaklarda rastlanmaktadır.⁴ Onu terör kavramından ayıran önemli hususlardan biri siyasi hedefler doğrultusunda, terörü sistemli bir şekilde amaç ve hedefleri olarak kabullenen ve kullanan politik bir yönelim şekli olmasıdır.⁵ Başka bir bakış açısına göre ise siyasi ve felsefi düşünceler gibi “izm” eki ile anılmakta olsa da terörizm, bir sistemi ve ideolojiyi içermemektedir. Varılmak istenen amaca yönelik bir strateji, araç ve hareket tarzıdır.⁶ Tanımlamalar her ne kadar farklılık sergilese de terör ve terörizmin ağırlıklı, siyasi hedefler ekseninde şiddet kullanımını kendine hak gördüğü ve bu noktada faaliyetlere giriştiği görülmektedir.⁷ Girişmiş olduğu bombalama, suikast, saldırı gibi eylemler okunduğunda aslında terörizmin ses getirme, kendini güçlü hissettirme, gücü ile bir yerlere mesaj verme ve korku faktörünü dinç tutarak toplumları yıldırma gibi amaçlara dönük tutumları anlaşılabilir. Dünyamızdaki gelişmeler, küreselleşme ve değişim ekseninde incelemeler yaptığımızda terörün kendini mevcut şartlara uyarlayan; statik değil dinamik bir yapı sergileyen organizasyon olduğu görülmektedir. Daha da önemlisi terörizmin tek bir boyutla sınırlı kalmadığı, zamanla kendini farklı vasıtalarla sahaya yansıttığı görülmektedir. Bu noktada siber terör, biyoterör, dini terör, psikolojik terör, ekolojik terör vb. gibi yeni kavramlar gün yüzüne çıkmaktadır. Terör grubu ya da örgütünün sahada ulaşmak istediği amaç, hedef ve temel motivasyon kaynakları nedeniyle

⁴*Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi* 1999, İstanbul: Hürriyet Matbaacılık, s.549.

⁵ElvinAbdurrahmanlı,“Küreselleşme Olgusuyla Birlikte Büyüyen Terörizm”. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 2019, 96.

⁶Hamide Zafer, *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*, 1999, İstanbul: Beta Yayınları, s.3.

⁷Şükrü Türköz, “ Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım”. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 2016, s. 56.

farklı yol ve yöntemler izlenmektedir. Üretiminin kolaylığı, ulaşılabilirliği, daha yoğun kitleler üzerinde ses getirmesi gibi hususlar terörün kullanacağı silahlar üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Az emek ve maliyet ile sarsıcı etkiler bırakan, daha derin korku atmosferi oluşturan ve gözle görülmesi mümkün olmayan varlıklarla insanlığı tehdit eden biyoterörizmin bu bağlamda zikredilmesi elzemdir.

Biyoterörizm bio (canlı) ve terrorism (terörizm) kavramlarının bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Toplumların günlük hayatlarını sekteye uğratmak ya da ideolojik boyutta düşmanlarına karşı üstünlük elde etme gayesi ile zararlı biyolojik organizmaların kasıtlı bir şekilde toplum veya kitlelerde korku, hastalık ve panik yaratma amacı ile kullanılmasıdır.⁸ Daha kapsayıcı bir surette ifade etmek gerekirse biyoterörizm, devlet yönetimleri, gruplar ya da şahıslar tarafından gerek ideolojik, gerekse politik veya finansal kazanç sağlamak amacıyla hastalık yaratıcı mikroorganizma veya ürünlerinin (biyolojik silahların) insanlarda, hayvanlarda ve bitkilerde hastalık oluşturmak ve/veya ölüme neden olmak amacıyla açık veya gizli şekilde kullanılması şeklinde tanımlanabilir.⁹ Biyolojik bir saldırıda hayvan, insan veya bitkileri öldürme ya da hasta etmeye yönelik kullanılan organizmalara ve onların üretmiş olduğu toksin maddelere de biyolojik ajan denmektedir.¹⁰

⁸O. Şadi Yenen ve Mehmet Doğanay, "Biyoterörizm". *ANKEM Dergisi*, 22 (2), 2008, s. 95-96.

⁹Selçuk Kılıç, "Biyolojik Silahlar ve Biyoterörizm". *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 63 (1), 2006, s.2.

¹⁰Ahmet Kırççek, Durmuş Arslantaşvd."Biyolojik Tehditler, Yeni Koronavirüs Hastalığı ve KBRN İçindeki Yeri." 5. *Uluslararası Kadın Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Kongresi*, Ankara, 2020, s. 28.

Geçmişe dönüp baktığımızda birbirleri ile mücadele halinde olan devlet ve toplumların düşmanlarına karşı galip gelme amacıyla hastalıklardan ve mikroplardan istifade ettiği, onları biyolojik birer silah olarak kullandıkları görülebilir. Hastalık sonucu ölen hayvanların cesetlerini kullanarak suları zehirlenme ve düşmana kayıplar verdirme bilinen eski askeri taktiklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Asurluların çürümüş çavdar üzerinde biten mantarları kullanarak düşman unsurlarını zehirlenmeleri, Kaffa limanını kuşatıp ele geçirmek isteyen Tatarların vebalı cesetleri mancınıkla düşman kalesine atıp salgın çıkarmaya çalışmaları, 15.yüzyılda Latin Amerika'nın fethi sırasında Pizarro'nun yerli halka çiçek virüsü bulaşmış elbiseler armağan ederek kolay zafer kazanması biyolojik saldırı konusunda tarihe düşülecek notlardan birkaçıdır.¹¹

Yakın tarihimize baktığımızda ise önümüze hayli ilginç bir tablo çıkmaktadır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan Soğuk Savaş Dönemi'nde bazı ülkelerin yapmış olduğu biyolojik çalışmalar son derece dikkate değerdir. Japonya'nın oluşturduğu 731. Birim, biyolojik ve kimyasal çalışmalarıyla Mançurya bölgesinde binlerce Çinlinin ölümüne sebep olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri 1942 yılında kendi biyolojik silah programının temelini atmış ve 1969 yılına kadar çalışmalarını sürdürmüştür. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) de ideolojik kavganın dünyayı ikiye böldüğü atmosferde boş durmamış, 60.000 görevlisi ile dünya üzerinde en fazla biyolojik silah

¹¹Oğuzhan Yüksel ve Ramazan Erdem, "Biyoterörizm ve Sağlık". *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19 (2), 2016, s. 205-206.

araştırmacısı ve bilim adamını uhdesinde barındıran Sverdlovsk Üretim Merkezi'ni kurmuştur.¹²

Devletlerde müşahede ettiğimiz rekabet ve silahlanma yarışı bizleri önemli bir noktaya sürüklemektedir. Dünya üzerinde diğer toplumlarla, komşu ülkelerle barışçı bir politika güdülmesi makul gözükse de ekonomik, askeri, siyasi, coğrafi ve daha birçok alanda ortaya çıkan uyuşmazlıklar ve güvensiz tavırlar gerilimleri tırmandırmaktadır. Tırmanan gerilimler sonucunda, üstün gelme kavgasında kullanılan araçlar çeşitlenmektedir. Savaş esnasında kendi insan ve kaynak kayıplarını minimum düzeyde tutma, düşmanın kaybını ise maksimum düzeye çıkarma isteği daha güçlü ve nitelikli silahların meydana getirilmesine yol açmıştır. Nitekim ilk defa II. Dünya Savaşı'nda denenen ve binlerce insanın ölümüne neden olup Japonya'yı teslim olmaya mecbur bırakan atom bombası bunun en güçlü misallerinden biridir.¹³Bakteri, virüs, mantar hücresi gibi mikro biyolojik canlıların da bulaşıcı ve ölümcül hastalıklar oluşturması, salgınlara yol açarak onlarca insanı etkilemesi, üretim aşamasında diğer silahlara nazaran fazla maliyet oluşturmaması, üzerinde çalışılıp yoğunlaşılmasına neden olmuştur denebilir.

Çatışma ve terörizm ekseninde konuyu irdelediğimizde, devletlerin biyolojik silah çalışmalarına yönelmesinin temelinde, güvensizlik ve korkuyu barındıran bir tavrın da olduğunu

¹²İlkerKiremitçi, "Küresel Boyutta Biyolojik Terör Tehdidi". *Savunma Bilimleri Dergisi*, 13 (2), 2014, s.36-37.

¹³Şeyda Gölçek, "Nükleer Silahların Adil Savaş Kuramındaki Yeri: Hiroşima ve Nagazaki Örneği". *FiscaoEconomia International Congress on SocialScience*. 2019, s. 290-291.

“

Ülkeler arasında cereyan eden rekabet ve mücadelelerde önemli bir yer tutan biyolojik silahların, ilerleyen süreçlerde terör örgütlerini de cezbediği anlaşılmaktadır.

”

söylemek mümkündür. Coğrafi-stratejik pozisyon ve tarihsel hafıza, komşu ülkelerle iyi ilişkiler geliştirilmiş olsa bile onlara karşı şüphe ve çekince ile yaklaşmayı telkin eder. Kendisine ait olanı komşusunun istila etme teşebbüsünde bulunacağı ve ele geçireceği endişesi bu noktada önemli bir köşe taşıdır. Etrafındaki devletlerin kötü bir niyete sahip olacağı ve saldırganlaşacağı varsayımı, ülke yönetimlerini korku eksenli bir müdafaa vaziyetine sokmaktadır ve ötekenden gelebilecek hamlelere karşı yeterince hazırlıklı ve donanımlı pozisyon almasına zemin hazırlamaktadır.¹⁴

Ülkeler arasında cereyan eden rekabet ve mücadelelerde önemli bir yer tutan biyolojik silahların, ilerleyen süreçlerde terör örgütlerini de cezbediği anlaşılmaktadır. Bir dönem El Kaide'nin sahada KİS kullanımını meşru görmesi ve bilim adamları ayarlayarak 1990'lı yılların sonuna doğru şarbon üretimi için teşebbüslerde bulunması bu noktada önemli bir ayrıntıdır. 11 Eylül 2001 Saldırısı sonrası gündeme gelen şarbonlu mektup eylemleri de bu hususta dikkat çekmektedir.¹⁵Küreselleşme ile birlikte gelişen ve değişen dünyanın hızına ayak uydurmaya çalışan örgütler, esasında yönelmiş oldukları yeni silah ve mücadele vasıtalarıyla statik değil dinamik bir yapıda olduklarını ve amaçlarına varabilme maksadı ile her yola başvurabileceklerini göstermektedir. Bu durumda, o yönden gelebilecek saldırılara karşı daha temkinli ve tedbirli davranılması son derece elzendir. Biyoterörist saldırıların terör örgütleri dışında, onları besleyen ve terör ruhunu yansıtan yönetimler marifetiyle gerçekleştirilmesi kaos ve endişeleri

¹⁴David Passig, 2050. çev. NitaKurrant. İstanbul: Koton Kitap, 2010, s. 62-63.

¹⁵ Kiremitçi, a.g.m, s. 38-41.

giderek büyütülmektedir. Daha da önemlisi salgın ve biyolojik saldırıların meydana getirdiği korku ve paniğin teröre hizmet edebilme potansiyeli akıllarda yeni soru işaretlerini doğurmaktadır. Meseleyi daha iyi anlama adına, Covid-19 salgınının tesirlerinin tahliline başlamak bu noktada elzem görülmektedir.

Salgın mı? Saldırı mı? Büyük Bir Kaos Planı mı?

2019 yılı Aralık ayında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Hubei Eyaleti'ne bağlı Wuhan şehrinde ortaya çıkan Covid-19 virüsü, hastalanan bir grup insanın birbirine benzer belirtiler göstermesi ve kısa sürede hastalıklarının ağırlaşması sonucunda yapılan incelemelerle tanımlanmıştır. Virüsün çabuk yayılması nedeni ile şehir ilk etapta karantinaya alınmıştır. Şehrin dış dünya ile bağlantısını kesme teşebbüsü tam anlamıyla başarılı olamamış ve Çin Halk Cumhuriyeti üzerinde bir korku dalgası başlamıştır. İlerleyen günlerde virüsün tesirlerinin diğer ülkelerde de görülmeye başlaması ile Dünya Sağlık Örgütü, pandemik bir süreç konusunda alarm durumuna geçmiştir ve dünya ülkelerini bu konuda uyarmıştır.¹⁶

İnsanların maskesiz sokağa çıkamadığı, virüse yakalanmamak için bir köşeye kapanıp kaldığı; uluslararası gidiş-gelişlerin bir süreliğine rafa kalktığı, yakın çevresindekilerden hastalık kapma endişesinin hakim olduğu bir atmosfer, her ne kadar bilim-kurgu sahnesi gibi dursa da realite olarak karşımıza çıkmıştır. Milyonlarca insanı dünyadan koparan, bedenlere tesir ederek büyük zararlar veren, insanları hapis misali evlerine tıkan,

¹⁶Fatih Budak ve Şerif Korkmaz, "Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği". *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, 1, 2020, s. 62.

“

Covid-19 salgını sonrası oluşan korku atmosferi ve kapanma eylemleri analiz edildiğinde, insanların daha önce alışılmadık ve görülmedik bir hayat tarzına zorlandıkları görülmektedir.

”

ekonomilerin çarkını durduran, eğlenceyi kısıtlayan, gündelik rutinleri yapabilmeyi neredeyse imkânsız hale getiren bu korku dünyası nasıl anlamlandırılmalı? Meseleye hangi cihetten yaklaşmalıydı? Siyasi ve ekonomik güç temelli bir rekabet mi, biyolojik çalışmaları kendi emellerine alet edenler mi, sindirilmiş ve bastırılmış bir insanlık hayali kuran küresel efendiler mi, dünya nüfusunu azaltma projesi peşinde koşanlar mı ya da dünya üzerinde yeni bir güç dengesi kurma niyeti taşıyan Çin Halk Cumhuriyeti mi buna neden olmuştu? Mevcut sorular kafaları karıştırırsa da, komplo teorileri günden güne boyut değiştirirse de insanlığın yaşamış olduğu korku ve salgının meçhuliyeti halen canlılığını korumaktadır. Meselenin izahı için yapılacak detaylı bir analiz, soruların cevabını bulmada yardımcı olacaktır.

Çin Halk Cumhuriyeti ve ABD arasında gelişen bir ekonomik kavga son yıllarda daha da kızıştığı müşahade edilebilmektedir. Çin'in yeni bir oyun kurucu olarak sahada yer kapmaya çalışması, ticari anlaşmazlıklar ve ekonomide dünya liderliğine soyunma girişimleri ABD'yi rahatsız etmektedir.¹⁷ Salgın sonrasında yaşanan ekonomik kayıplar ve krizler göz önüne alındığında ABD'nin bundan büyük ölçüde zarar gördüğü anlaşılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nü Çin'in bir kuklası olmakla da yargılayan ABD yönetimi, aynı zamanda Çin yönetimini dünyaya karşı açık ve şeffaf davranmamakla itham etmiştir.¹⁸ Salgının merkezinin Çin olması, ABD için kullanılmaya müsait bir politik malzeme yaratmıştır. Bu durum, olası ekonomik

¹⁷Melek Kaya, "ABD-Çin Ticaret Savaşları ve Türkiye". *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 2019, s. 22.

¹⁸"China's defense at WHO: 'Virus doesn't respect borders'" *Anadolu Agency*, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/chinas-defense-at-who-virus-doesn-t-respect-borders-/1845316> Erişim: 10.10.2021.

beceriksizlikler ve hataların yükleneceği “kötü düşman” imajını da beslemiş olabilir. İktisadi bir yarışta rakibi alt etme niyeti ile biyolojik silah üretimine koyulmak ne kadar akli ve tutarlı gözükmektedir? Bundan da ötesi biyolojik bir silahın önce düşman topraklarında yansımaları okunmalıdır. Salgının önce Çin’i sonra da diğer ülkeleri etkilemesi göz önüne alındığında, öne sürülen tezin çok da tutarlı olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer yönden ise salgını kontrol altına alan ilk ülke olmaları, aşı ve tedavi süreçlerinde öne çıkan ilaçları diğer ülkelere satmaları, tanı kitleri geliştirip dünyaya pazarlamaları Çin hakkında önemli soru işaretleri olarak hafızalarda yerini alacaktır.

Covid-19 salgını sonrası oluşan korku atmosferi ve kapanma eylemleri analiz edildiğinde, insanların daha önce alışılmadık ve görülmedik bir hayat tarzına zorlandıkları görülmektedir. Ölüm korkusu ile bütünleşen geçim ve hayatı idame korkusu çoğu insanın benliğinde önemli gerilimler doğurmuştur. Temas kavramını neredeyse rafa kaldıracak türden ortaya konan ilk tedbirler neticesinde, birçok alanda yeni arayışlara girilmiştir. Birkaç örnekle ifade edecek olursak; eğitim uzaktan, alışverişler internet üzerinden, para transferleri ise nakit yerine sanal alem tercih edilerek yapılmıştır. Sanal para hususu da tartışılan gündem maddeleri arasında yerini almıştır. Gelecek üzerine çeşitli tezler yazarların düşündüğü gibi bir dünya ortaya çıkmasa da, bilgisayarların her şeyi kontrol ettiği ve hayata hakim olduğu bir dünya olmasa da sanallığın yoğunlaştığı bir dönem yaşanmıştır. Uzaktan iletişim ve eğitim ile kendini simülasyon dünyasındaymış gibi hisseden bir insanlığın oluşmuş olma ihtimali de önemli bir noktadır.

Kapanmalar sonrası yaşanan parasızlık, geçim sıkıntısı, yeterince sosyal yardım alamama gibi ayrıntılar dünya üzerinde egemen olan kapital temelli ekonomik anlayışı sorgulamaya bizleri itmiştir. Salgın sürecinde maddi imkânı kısıtlı insanların destek bulamadıkça ne denli zorlandıkları ve açlık korkusu ile yüzleştikleri aşikardır. Sosyalist cephenin bu aşamada, duran ekonomi, açlık ve halkının temel ihtiyaçlarını karşılamaktan aciz yönetim eleştirilerinden yola çıkarak yeni bir ekonomik yaklaşımın teşekkül etmesi gerektiği yönünde tavır sergilediği anlaşılmaktadır.¹⁹ Yönetim şekillerini veya ekonomik düzeni değiştirmese de salgın, sosyal dayanışma bilincinde bir gelişmeye ön ayak olabilir ve sosyal refah programlarının yönetimlerce yeniden gözden geçirilmesini sağlayabilir.²⁰ Sosyal zeminde yaşanan problemlerden hareketle böylesi bir kriz döneminde kapitalist anlayışın sorgulanması, dünyada ekonomik bir değişim için kapı aralandığını düşünmemize sebep olabilmektedir. Bir salgın marifeti ile küresel ekonomik anlayışın tersine çevrilebileceğini düşünmek, kapitalizmi yok etmek için üretildiğini hesap etmek ve bu yönde bir teori üretme çabasında bulunmak makul bir zemin gibi durmamaktadır.

Covid-19 üzerine yapılan bir diğer tartışmaya baktığımızda biyogenetik çalışmaların merkeze alındığı bir yaklaşım sergilendiği görülür. Viral Araştırma Laboratuvarı ve salgının başlangıç yerinin aynı olması haklı olarak akıllarda önemli sualler doğurmuştur. İhmal ya da kasıt olabileceğine dair iddialar dikkat çekicidir. ABD başta olmak üzere birçok dünya devletinin medya

¹⁹Bülent Somay, "Koronavirüs Krizi Değil, Neoliberalizmin Krizi". *Enternasyonal Sosyalizm Dergisi*, 6, 2020, s. 44.

²⁰Yeliz Gökten, "Covid-19 Sonrası Dünya Sistemi: Yeni Bir Hegemonik Çevrim (mi?)". *Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 2020, s. 24.

aracılığı ile dikkatleri bu noktaya odakladığı görülmektedir.²¹Yüzden fazla ülkenin bir araya gelerek imzalamış olduğu 1972 Biyolojik Silahlar Sözleşmesi (BWC), dünya genelinde yaşanan biyolojik silah üretim mücadelesini denetlemek ve önleyebilmek için teşekkül etmiştir. Çoğu devletin anlaşmaya riayet ederek biyolojik silah imalini durdurdukları, biyolojik silahları bulundurmaya ve stoklamaya yürürlükten kaldırmış oldukları düşünülmektedir. Devletlerin biyolojik silah üretim tesis ve yerlerini ilerleyen süreçte savunma ve tedbir amaçlı kullanmış olma ihtimali de mevcuttur. Anlaşmanın denetim hükümlerinin zayıf olması nedeni ile biyolojik silah çalışmalarının gizlice yürütüldüğüne dair kaygılar canlılığını korumaktadır.²²Biyolojik olmasa da kimyasal gazlarla yapılan çeşitli saldırıların bu algı ve kaygıları artırdığı düşünülebilir. Saddam Hüseyin'in doksanlı yıllarda Halepçe'de binlerce insanı katletmesi ve Beşar Esed'in 2017 yılında Suriye'nin İdlib şehrindeki Han Şeyhun kasabasına kimyasal silahlarla saldırması bu duruma örnek teşkil eden iki önemli olaydır. Gen ile ilgili hastalıkları araştıran ve hastalıkların tedavi süreçlerine yoğunlaşan laboratuvarların, yönetimler tarafından kötü amaçlar ve siyasi hedefler doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığı meselesi toplum için karanlık bir noktadır. İhtimaller zayıf gözükse de laboratuvarlarda yapılan çalışmalardan herhangi biri istenmeyen bir sonuç doğurabilir. Bunun farklı ellere geçmesi de istenmeyen problemlere kapı aralayabilir. Söz gelimi, genlerde bozucu etkisi olan bir çalışmanın terör odaklarınca ele geçirilmesi ve insanlığa yönelik

²¹"Inside the Chinese lab central to the search for the coronavirus' origin", *NBC* <https://www.nbcnews.com/news/world/inside-wuhan-lab-center-coronavirus-storm-n1236254>, Erişim: 10.10.2021.

²²H. Ekber Kaya, "Uluslararası Güvenlikte Bir Tehdit Unsuru Olarak Biyolojik Silahlar". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (71), 2020, s.253-254.

bir tehdit için kullanılması tamiri zor neticelere yol açar. Bu bağlamda Covid-19 tedavisi için uygulanacak aşuların DNA üzerinde etki yapacağı, insan neslinin devamını zora sokacağı, belli yaş grubunu erkenden öldürerek dünya nüfusunu azaltacağı söylemleri güvensizliğin ve bu çalışmalara karşı duyulan endişelerin önemli işaretleridir. Genetik çalışmaların biyoterörizmin bir aracı olarak kullanılması kesin olmamakla birlikte önemli bir sorun yumağına dönüştüğü öngörülebilmektedir.

Sonuç

Kullandığı araçlar ve hedefler farklı olsa da dünyayı sarsan terör kavramı, insanlık var oldukça adından söz ettirecektir. Onun en nihayetinde insanlara ve toplumlara korku salarak ayakta kalmaya çalıştığı aşikardır. Korku var oldukça o da kendini göstermek için var gücü ile çalışacaktır. Gözle görülen ve müşahede edilebilen terör tehditlerine karşı her ne kadar savunucu ve savurucu tedbirler alınsa da bazılarına karşı bu mümkün değildir. Biyolojik silahları ve biyoterörist saldırıları da bu bağlamda okumamız gerekir. Gözle görülmeyen canlı ve organizmalar aracılığıyla gerçekleştirildiği için, savunmasız bir şekilde yakalanmak ve binlerce insanın ölümünü çaresizce izlemek olasıdır. İnsanların ölüm endişesi ile ne yapacaklarını bilememesi de ayrıca dikkat çekici bir noktadır.

Covid-19'u etkileri bakımından ele aldığımızda ve ona dair üretilen tezleri tetkik ettiğimizde, çözülmeyi bekleyen yüzlerce düğüm olduğu görülür. Salgının başlangıç yerinin Çin Halk Cumhuriyeti olması ve en ağır dalgayı kendilerinin görmesi, biyolojik saldırının kaynağı olarak onları görmemizi zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra biyolojik bir saldırı önce

düşman topraklarına yönelik yapılmalıdır. Tarihi hafıza bunu söyler. Kendi sınırlarında bulunan halkın ölümü ile başlayıp dünyaya taşan biyolojik bir saldırı ihtimali makul değildir. Virüsün bir ihmal neticesinde laboratuvar dışına taşmış olması veya Wuhan hayvan pazarında gelişen bir mutasyon sonucu oluşması ihtimal olarak daha güçlü durmaktadır. Biyogenetik çalışmalar neticesinde virüsün, yaşlı nüfusu azaltma niyeti ile üretildiğine dair söylem de sağlam temellere oturmamaktadır. Virüsün her yaştan insanın ölümüne sebep olabilmesi ve genç nüfus üzerinde de ağır tesirlerde bulunması, öne sürülen tezi zayıflatmaktadır.

Nihayetinde Covid-19'un biyolojik ya da biyoterörist bir saldırı olarak değerlendirilmesi ilk etapta zor gözükmemektedir. Neticeleri ve insanlığa yaşattığı endişe, korku, gerilimler ele alındığında bambaşka bir sonuç çıkar. Covid-19, bizatihi biyoterörist bir organizasyonun ürünü olmasa da, bir örgütün veya devletin marifeti ile ortaya çıkarılmış olduğu netlik kazanmasa da dünyaya bıraktığı etkiler bakımından terörizm ile aynı neticeyi vermiştir. Terörün toplum üzerinde hedeflemiş olduğu korku, endişe ve yarına dair belirsizlikler burada da okunmaktadır. İnsanlığa düşen temel vazife ise aklı selim ile meseleyi tahlil etmek ve komplo teorileri ile bütünleşen söylemleri hemen kabul etmeden kritiğe tabi tutmaktır.

El Kaide Terör Örgütünün Covid-19 Yaklaşımı

Ümran Güneş*

Giriş

Covid-19 salgını tüm dünyayı etkisi altına alarak uluslararası sistemi ve devletlerin iç düzenlerini ve yapılarını tıkamış ve çalışamaz hale getirmiştir. Uluslararası örgütler ve devletler tarafından salgınlarla ilgili olarak önleme ve mücadele etme kapsamında, salgının öncesinde stratejiler ve politikalar geliştirilmiş olsa da çeşitli nedenlerle salgın döneminde etkili bir şekilde kullanılmadığından sistemin bu duruma gelmesinin önüne geçilememiştir. Bunun yanında salgının ortaya çıkardığı koşullardan yalnızca devletler değil devlet dışı silahlı aktörler olan terör örgütleri de etkilenmiştir. Bu yüzden terör örgütlerinin böylesine küresel olarak yayılan ve en güçlü devletlerin dahi yetersiz kaldığı salgına karşı yaklaşımlarını, algılarını ve stratejilerini nasıl geliştireceklerini inceleme hususu bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu doğrultuda bu çalışmada El Kaide terör örgütünün (çalışmanın devamında El Kaide olarak anılacaktır) Covid-19 salgınına nasıl algıladığı ve salgına karşı olan yaklaşımları ve salgından sonra nasıl strateji geliştirdiği ele alınmıştır. Bu çalışma ile yaşanılmaya devam eden Covid-19 salgını sürecinde El Kaide ile ilgili olarak yazına katkı sağlamak hedeflenmiştir.

* Dr., Bağımsız, u.gunes@windowslive.com

Terör, Terörizm ve El Kaide

Terör ve terörizm kavramları tarihin ilk dönemlerinden beri insanlığın en önemli sorunlarından biri olagelmıştır. Çeşitli dönemlerde çeşitli ideolojilerin etkisinde ve çeşitli yöntemlerle uygulanan şiddet eylemleri olarak terörizm gösterdiği gelişim ve değişim ile birçok alanda araştırma konusu olmuştur. Farklı alanlarda araştırma konusu olması ve hem özel çalışma alanlarında hem de günlük hayatta sıklıkla kullanılması kavramların anlaşılması ve net bir tanımın ortaya konması bakımından sorun teşkil etmektedir. Bu doğrultuda kavramların tanımlarının yapılması önemli bir husus olarak görülmektedir.

Terör kelimesinin kökeni Latince 'terrere' kelimesinden gelmektedir. Sindirmek, dehşete kapılmak, korkutmak, zorlamak gibi anlamları içinde barındıran terör kelimesi genelde şiddetten kaynaklanan korku, endişe gibi durumları ifade ederken kullanılmaktadır. Terör, bir şeyden, bir kimseden ya da bir durumdan duyulan korku olarak tanımlanabilir.¹ Terörizm ise daha kapsamlı ve karmaşık bir durumun ifadesidir. Terörizm bir ideoloji doğrultusunda belirlenen siyasi bir amaca ulaşmada sivillere, siyasi unsurlara ve toplumlara karşı sistematik ve planlı bir şekilde uygulanan şiddettir.² Terör ve terörizm arasındaki fark terörün hissedilen bir korku terörizmin ise siyasi amaçlarla sivillerin öldürülmesi olması noktasında ortaya konulabilir.³ Terörizmde sivillere karşı uygulanan şiddet eşsiz bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca tüm önlemlerine rağmen

¹ Faruk Örgün, *Küresel Terör*, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul 2001, s.13; Suat İlhan, *Terör, Neden Türkiye?*, Golden Print, Ankara 1998, s.8.

² *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yayıncılık, Cilt:20, İstanbul 1992, s.549.

³ Miranda Steel(ed.), *Oxford Wordpower Dictionary*, Oxford University Press, Oxford 2000, s.678.

toplumların ve devletlerin ne zaman, nerede, ne şekilde bir saldırı ile karşı karşıya kalacaklarını bilememeleri de toplumların panik, endişe ve korku duygusunu en üst seviyede yaşamasına neden olur.⁴ Terörizm kısaca, belirli bir ideolojiden doğan, bir plan ve strateji doğrultusunda hareket eden ve bir siyasi amaca ulaşmada sivillere karşı şiddet kullanan bir eylemler dizisidir.

Terörizmin kavramsal olarak tanımlanmasının yanında tarihsel olarak gelişim sürecinin ele alınması da önemlidir. Terörizmin çok eski yıllara uzanan tarihi olmasına rağmen modern terörizm tarihinin Fransız Devrimi dönemindeki şiddet olaylarıyla başladığı belirtilebilir. 1793-1794 yılları arasında yaşanan siyasal şiddet dönemi modern terörizmin başlangıcı olmuştur. Daha sonrasında ise Amerikan iç savaşında öne çıkan şiddet olayları da terörizmin ilk örnekleri arasında yerini almıştır.⁵ Tarihsel olarak dönemlere ayrılarak David C. Rapoport tarafından yapılan sınıflandırma terörizm konusunda temel sınıflandırmalardandır. Dört dalga olarak ele alınan sınıflandırmada ilk dalgada terörizm anarşist öğelerle ele alınmıştır. İkincisi 1920'lerle başlayıp 1960'lara kadar süren ulusalcı dalga olmuştur. Üçüncüsü 1960-1980 arasında sürmüş ve yeni sol dalga olarak anılmıştır. Sonuncusu 1979'da başlayan ve hala devam eden dini nitelikteki terörizmin yoğun olduğu dalgadır. İlk üç dalganın etkisi görülmezken son dalganın etkililiğinin devam etmesi yadsınamaz bir gerçektir.⁶ Dini terörizmin en önemli örneklerinden olan El

⁴ Martin Griffiths(ed.), *Encyclopedia of International Relations and Global Politics*, Routledge, New York 2005, s.800; Ercan Çitlioğlu, *İnsanı, Dünyayı ve Terörizmi Anlamak*, Destek Yayınları, İstanbul 2011, s.138.

⁵ Richard T. Schaefer, "The Ku Klux Klan: Continuity and Change", *Phylon*, Vol.32, No.2, 1971, s.145.

⁶ David C. Rapoport, "The Four Waves of Modern Terrorism", *Attacking Terrorism: Elements of A Grand Strategy*, Audrey Kurth Cronin- James M. Ludes(ed.), Georgetown University Press, Washington 2004., s.47-48.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

El Kaide Terör Örgütünün Covid-19 Yaklaşımı

Ümran Güneş

Kaide 11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ne karşı yaptığı saldırılarla hem kendi adının hem de dini terörizmin fikri olarak bilinir hale gelmesine neden olmuştur. Bu saldırı, tüm dünyanın ABD gibi bir gücün böyle bir saldırıyla karşı karşıya kalmasından dolayı terörizme karşı toplu bir mücadele fikri oluşturmuştur, genel olarak terörizme uluslararası nitelik kazandırmıştır ve terörizmin dini terörizm ile aynı şey olarak görüldüğü bir sistem haline getirmiştir.

El Kaide, 11 Eylül 2001 saldırılarından önce de varlık göstermiştir. El Kaide'nin düşünsel temellerinin ve ortaya çıkışının ve eylem yöntemlerinin incelenmesi, El Kaide ile ilgili genel bilgilerin elde edilmesinde ve koronavirüse dair algısının ve stratejilerinin nasıl oluştuğunun anlaşılmasında faydalı olacaktır. El Kaide'nin düşünsel temellerinde Selefilik inancı yatmaktadır. Selefilik, İslam'ın ilk dönemindeki yaşayışa uygun olarak Kur'an-ı Kerim'e, sünnetlere ve şeriata bağlı olarak yaşanması ve dışarıdan ve özellikle Batı'nın kültür ve değerlerinden İslam'a eklenen olgulardan sıyrılması gerektiğini vurgular.⁷ El Kaide bu düşüncelerin doğrultusunda hem İslam'a uygun yaşamadıklarını ileri sürdükleri Müslümanlara hem Müslüman olmayanlara savaş açmıştır. Ayrıca İslam'ı yozlaşmadan ve değerlerinin yok olmasından korumayı da tüm Müslümanların görevi olarak belirlemiş ve bunun için tüm Müslümanları küresel cihada davet etmiştir.

Özellikle Afganistan'ın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından işgal edilmesinin ardından burada farklı bölgelerden direnişçilerin bir araya gelerek ortaya koydukları mücadele, El

⁷ Olivier Roy, *Küreselleşen İslam*, Haldun Bayrı(çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2016, s.125-126.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

El Kaide Terör Örgütünün Covid-19 Yaklaşımı

Ümran Güneş

Kaide'nin örgüt yapısını ortaya çıkarmıştır. Usame bin Ladin'in de katıldığı bu mücadelenin ardından kendi ülkelerine dönen birçok direnişçi El Kaide'nin farklı alanlarda ve ülkelerde etkin olabilmesini kolaylaştırmıştır. Önemli bir ideolog olan Abdullah Azzam ile Usame bin Ladin'in militan yetiştirmek ve toplamak için kurdukları Hizmet Okulu, El Kaide'nin temelini oluşturmuştur. 1998'de Yahudi ve Haçlılarla Savaş için Dünya İslam Cephesi olarak tanıtılan örgüt daha sonrasında El Kaide olarak bilinir olmuştur.⁸ El Kaide, uluslararası sistem için de önemli olan bir gelişmenin –Afgan direnişçilerin başarısı- ardından bölgede hem sempati kazanmıştır hem de düşünce olarak yayılmıştır. Böylelikle dini terörizmin taraftar toplaması ve ilerlemesi de kolaylaşmaya başlamıştır. El Kaide özelinde bakıldığında ise önemli bir örgütsel ağ kurması ve düşüncelerinin yalnızca bulunduğu bölgede değil küresel olarak yayılması bu durumdan faydalandığını ortaya koymaktadır.

El Kaide'nin lideri olarak bilinen Usame bin Ladin, ABD güçleri tarafından Pakistan'da gerçekleştirilen bir operasyonla 2 Mayıs 2011'de öldürülmüştür.⁹ Usame bin Ladin'in ardından örgütün liderliğine Eymen ez-Zevahiri gelmiştir ve fikri olarak Usame bin Ladin'in geliştirmeye çalıştığı küresel cihat fikrini de güçlendirmiştir.¹⁰ El Kaide'nin temel hedefi olarak şekillenen küresel cihat fikri, örgütün sahip olduğu ekonomik, teknolojik vs. imkânların değişmesiyle gelişmeye devam etmiştir. Küresel cihat

⁸ Martin Rudner, "Al Qaeda's Twenty-Year Strategic Plan: The Current Phase of Global Terrorism" *Studies in Conflict & Terrorism*, 36(12), 2013, s.954-955; Richard Whelan, *El Kaidecilik: İslam'a Tehdit, Dünya'ya Tehdit*, Hüseyin Bağcı vd.(çev.). Platin Yayınları, Ankara 2006, s.80.

⁹ <https://edition.cnn.com/2013/09/09/world/death-of-osama-bin-laden-fast-facts/index.html>, Erişim Tarihi: 6.10.2021

¹⁰ Selim Öztürk, "Küresel Terör Örgütü Olarak El Kaide'nin Gelişimi ve Ön Plana Çıkan Liderleri Bağlamında 'Cihad'", *Türkiye Ortadoğu Çalışmalar Dergisi*, 6(2), 2019, s.188.

“

El Kaide, Covid-19 salgınının ahlaki yozlaşmadan dolayı Müslümanların başına geldiğini ve bu doğrultuda tüm Müslümanlar tarafından tüm ibadetlerin samimiyetle yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

”

fikrinin El Kaide'nin Covid-19 salgınına dair algısını ve stratejilerini de şekillendirdiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

El Kaide'nin Covid-19 Salgınına Dair Algısı ve Stratejileri

El Kaide Covid-19 salgınının başından beri sessiz kalmış olmakla birlikte Thabat Medya Ajansı aracılığıyla yayınladığı Halid el-Sibai tarafından kaleme alınmış olan *Korona: Zalimlerin İmhası ve Müminlerin Tanıklığı* (Corona: Annihilation of the Unjust and a Testimony of the Believers) başlıklı yazıda virüsten ölen Müslümanları şehit olarak kabul etmiştir. Mevcut durumda El Kaide ve ona bağlı örgütleri daha fazla saldırı düzenlemeye davet etmiştir. Salgın durumunu bir fırsat olarak görmüştür.¹¹ Bunun yanında El Kaide'nin üst düzey yönetim kadrosu tarafından altı sayfalık *İleriye Giden Yol: Koronavirüs Pandemisi Üzerine Bir Tavsiye* (The Way Forward: A Word of Advice on the Coronavirus Pandemic) adlı bir yayın hazırlanmıştır.¹² Bu metinle El Kaide salgın durumunu değerlendirip üyelerine tavsiyelerde bulunmuştur ve Batı ve ABD'ye gözdağı vermiştir.

Bu metinde El Kaide, Covid-19 salgınının ahlaki yozlaşmadan dolayı Müslümanların başına geldiğini ve bu doğrultuda tüm Müslümanlar tarafından tüm ibadetlerin samimiyetle yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla toplumları kendi ideolojisine doğru yöneltmeye çalıştığı söylenebilir. El Kaide bu noktada Müslümanlar üzerine düşen görevleri açıklamıştır. Bunun yanında küresel cihat bağlamında ele alındığında

¹¹ Valerio Mazzoni, "Coronavirus: How Islamist Militants Are Reacting to the Outbreak", 30.03.2020, <https://eeradicalization.com/coronavirus-how-islamist-militants-are-reacting-to-the-outbreak/>, Erişim Tarihi: 6.10.2021.

¹²Thomas Joscelyn, "How Jihadists Are Reacting to the Coronavirus Pandemic", 6.4.2020, <https://www.fdd.org/analysis/2020/04/06/how-jihadists-are-reacting-to-the-coronavirus-pandemic/>, Erişim Tarihi:6.10.2021.

“

El Kaide üyelerinin salgın koşullarından yararlanarak buldukları yerlerde saldırıya geçmelerini önermiştir. Bunun için salgın döneminde kullanılan maskelerin kimyasal ve zehirli maddeler bulaştırılıp dağıtabileceklerini açıklamıştır.

”

insanların evlerine kapanması, ekonominin, diğer zorunlu ihtiyaçların bile yerine getirilememesini Batı'nın büyük güçlerinin ve ABD'nin yaptıklarından dolayı başlarına geldiğinin altını çizmiştir. Bu salgını tüm insanlığın İslam'a dönmesi ve katılması için bir çağrı olarak gören El Kaide, İslam dinini onları kurtuluşa erdirecek bir yol olarak nitelemiştir. İslam'ın hijyen odaklı bir din olduğunu ifade ederken salgını önleme ve salgından korunma bağlamında İslam'a dönmenin ve katılmanın zorunluluk olduğunu eklemiştir. Bunun için de karantina sürecinde insanlığa İslam'ı öğrenmelerini ve Çin'den başlayarak tüm dünyaya yayılan bu hastalığın, devletlerin yayılmacı politikaları yerine kendi sağlık hizmetlerine önem vermeleri gerektiğini tavsiye etmiştir.¹³ El Kaide üyelerinin salgın koşullarından yararlanarak buldukları yerlerde saldırıya geçmelerini önermiştir. Bunun için salgın döneminde kullanılan maskelerin kimyasal ve zehirli maddeler bulaştırılıp dağıtabileceklerini açıklamıştır.¹⁴ El Kaide, örgüte taraftar ve üye toplama ve uzak-yakın düşmanlarına korku salma ve psikolojik baskı oluşturmanın yanında saldırı yöntemlerini de salgın koşullarına uyumlu hale getirmiştir. Kısaca El Kaide'nin salgının ortaya çıkardığı tüm açıklardan faydalandığı söylenebilir.

Sonuç

El Kaide'nin Covid-19 salgını ile ortaya çıkan yeni koşullarda salgını dünyada insanların yaptıklarına karşılık bir ceza gibi görmesi, insanları hem kendi ideolojilerine hem de İslam'a yöneltmede bir argüman olarak kullanmasına olanak sağlamıştır.

¹³ <https://twitter.com/thomasjoscelyn/status/1245311851325423616>, Erişim Tarihi: 6.10.2021.

¹⁴ Gregory D. Koblenz-Stevie Kiesel, "The COVID-19 Pandemic: Catalyst or Complication for Bioterrorism?", *Studies in Conflict & Terrorism*, 2021, s.11.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

El Kaide Terör Örgütünün Covid-19 Yaklaşımı

Ümran Güneş

Bununla beraber Batı ve ABD'ye ait değerlerin yayılmasına kolaylık sağlayan küreselleşmenin onların sonunu getireceğine işaret etmiştir. Aslında küresel cihat anlayışının temelinde olan ve uzun zamandır eziyet çektiklerini vurguladıkları Batı'nın ve ABD'nin yayılmacı politikalarından vazgeçip kendi sağlık sistemlerini geliştirmelerinin yerinde olacağını ifade etmiştir. Bu doğrultuda El Kaide Batı ve ABD'nin salgınla başta ekonomik olmak üzere düştüğü durumu küçümser bir tavır almıştır. Ayrıca saldırı yöntemlerini bakımından da kendine has uygulamalar geliştirdiği söylenebilir. Genel olarak tüm terör örgütleri özelde ise El Kaide bakımından salgın hastalıkların bir saldırı aracı olarak kullanılıp kullanılmayacağı konusunda şüpheler vardır. Bir terör örgütünün kullanabileceği silahlar arasında etkisini kaybetmeden yayılması ve yayılma hızı, insandan insana-hayvandan insana bulaşabilme durumu, ciddi hastalıklara ve ölümlere neden olması, toplumların ve devletlerin işleyişini durdurabilmesi salgın hastalıklara yol açacak virüslerin kullanılabilme ihtimalini yükseltmektedir. Ancak böylesine tehlikeli ve sonuçları öngörülemeyen bir silahı kullanmak terör örgütleri için de tehlike oluşturabilecekken bunu kullanmayı tercih edip etmeyecekleri bir bilinmezdir.

Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi

Gözde Söğütlü*

Giriş

Küresel Covid-19 salgını, toplumların güvenliği, sağlığı ve refahı için önemli bir tehdittir. Covid-19 salgınına karşı dünya çapında hükümetler tarafından alınan çeşitli önlemler, şiddet ve aşırılık yanlısı terörist grupların faaliyetlerinin bastırılmasına katkıda bulunurken, krizin yarattığı yeni “normal” terörist gruplara yeni fırsatlar da sunmaktadır.

Çalışmada aşırılık ve şiddet yanlısı terörist grupların beşinci dalga terörizmin itici gücü olan teknolojiden nasıl istifade edebilecekleri dikkate alınarak Covid-19 salgın sürecinde yürüttükleri faaliyetler değerlendirilmiştir. Çalışmanın örnekleme bağlamında şiddet yanlısı El Şebab terör örgütünün Covid-19 salgın krizi karşısındaki eylem ve söylemleri incelenmiştir.

Modern Terörizmin Beşinci Dalgası

Sosyal bilimlerde diğer birçok sosyal olgunun olduğu gibi terörizm kavramının da evrensel ölçekte kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Terörizm araştırmacı olmayan birinin bakış açısından, tanımlanması zor bir kavram gibi gözükmemektedir. Çoğu kişi

* Gözde Söğütlü, İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora, gzdsogutlu@hotmail.com

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022
Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi
Gözde Söğütü

içgüdüsel olarak terörizmin; siyasi amaçlarla teşvik edilen şiddete, genellikle yumuşak hedeflere yani sivil ve idari hükümet yapılarına yönelik, amacının hedef kitleyi etkilemek, terörize etmek olduğuna dair bir inanca sahiptir. Kavram olarak kendisi de tartışmalı olan terörizm, nasıl tanımlanırsa tanımlansın her zaman toplumların istikrarına ve sıradan insanların barışına meydan okumuştur.¹ David Rapoport modern terörün kırk yıllık süreç içinde dalgalar halindeki gelişimini açıklamak için yazmış olduğu makalesinde her bir dalganın kendine özgü tetikleyici ya da eylem sürecini hızlandırıcı, yine bir sonraki terör dalgasının ortaya çıkmasına sebep olan kaçınılmaz bir geçiş dönemi olduğunu ifade etmektedir. Rapoport'a göre birbirini izleyen bu dört dalga; Anarşist Dalga (1878-1919), Sömürgecilik Karşısı Dalga (1920-1960), Yeni Sol ya da Marksist Dalga (1960-1990), Dini ya da Köktenci Dalga² (1979- günümüze) dir.

11 Eylül terör saldırıları sonrasında ise bilgi çağından terör organizasyonlarının uğradığı örgütsel, stratejik ve teknolojik değişimi tanımlayan yeni terörizm kavramı akademik literatürde ilgi görmeye başlamıştır. İlk kez Bruce Hoffman tarafından önerilen yeni terörizm kavramı ile anlatılmak istenen, terör örgütlerinin düzenlediği eylemlerin karakterinin değişmesi ve organizasyon yapılarının dönüşmesi ile terör eylemlerinin daha geniş kitleleri etkileyen bir hale gelmesidir.³ Yeni teknolojiler teröristlerin asimetrik savaşın tüm temel özelliklerini kullanarak verimli iletişim kurmalarına, mesajlarını yaymalarına ve

¹ Gus Martin, Terörizm, Kavramlar ve Kuramlar, Çev: İhsan Çapcıoğlu, Bahadır Metin, Adres Yayınları, 2017, s.27-31.

² David C. Rapoport, The Four Waves of Modern Terrorism, Audrey Kurth Cronin and James M. Lused (Ed.) Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy, Georgetown University Press. Washington, 2004, s.46-73.

³ Onur Aşkaya, "Yeni Terörizm Kavramı ve Uluslararası İlişkiler Disiplinindeki Yeri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:10, Sayı:54, s.212.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi

Gözde Söğütü

alışılmadık silahları beklenmedik şekillerde kullanmalarına izin vermektedir. İletişim ve bilgisayar teknolojilerindeki gelişmeler göz önüne alındığında, teröristler ve destekçileri arasındaki eğilimin onları kapsamlı bir şekilde kullanmaya yönelik olacağı sonucuna varmak mantıklıdır. Bu aynı zamanda, kitle imha silahlarının bileşenlerinin daha kolay bulunabilmesi ve teröristlerin bunları kullanma konusundaki isteksizliğinin azalmaya devam etmesi için de geçerlidir.⁴

Jeffrey Simon'a göre yeni terör dalgasının belirleyici özelliği teknolojinin etkili gücü olacaktır. Beşinci terör dalgasını teknolojik dalga olarak adlandıran Simon, hükümetler, medya ve toplumun artık eskisi gibi ilgi göstermediği bir terör dalgasının sonu gelmiş olmakla birlikte modern terörün ve anarşist dalganın başlangıcındaki ön koşulun yerine getirdiği işlevi internetin sağladığını belirtmektedir. Beşinci dalga terör eylemlerinde devlet ve devlet dışı aktörler yanında, daha önceki terör dalgalarında etkin rol oynamayan yalnız çalışan ve eylemlerini tek başlarına planlayıp uygulayan bireyler de dikkate alınmaktadır. "Lidersiz Cihad" olarak tanımlanan bu çalışma yöntemi sanal ortamda radikalleşmenin ölçüsünü de arttırmaktadır. Bütün iletişim ve yönlendirmeler, eylem emirleri ve planlamaları internet aracılığıyla gerçekleştiğinden diğer örgüt üyeleri ile herhangi bir bilgi paylaşılmamakta, dolayısıyla istihbarat örgütlerinin teröristlerin dijital izlerini takip etmeleri de zorlaşmaktadır.⁵

İnternet ve sosyal medyanın teröristlerin öz kimliklerini ve faaliyetlerini niteliksel olarak değiştirebileceğini belirten

⁴ Martin, op.cit., s.311

⁵ Ibid., s.316.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022
Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi
Gözde Söğütlü

Hoffman'a göre internet ve sosyal medya farklı ve hoşnutsuz bireyleri ideolojik olarak daha uyumlu bir yankı ortamında birleştirdiği için tehdit hızla büyümektedir. İnternet ve sosyal medyanın kovan terörizmini kolaylaştırdığını belirten Daniel Koehler'e göre ise internet teknolojileri daha öncesinde ağırlıklı olarak yerel çapta etkiler meydana getiren bir meydan okumanın ulus ötesi bir karakter kazanmasına hizmet etmektedir.⁶

Beşinci dalga terörizmin başlamış olduğuna ilişkin en belirgin gösterge küresel bir sağlık krizi haline gelmiş olan Covid-19 salgını olmuştur. Covid-19 salgınıyla mücadele bağlamında hükümetler tarafından alınan sokağa çıkma yasağı gibi çeşitli tedbirler terör örgütlerinin çevrimiçi propaganda faaliyetlerinin ivme kazanmasına imkan sağlamaktadır. Nihai hedefi kitleler üzerinde korku ve belirsizlik duygusu oluşturmak olan terör örgütleri gerçekleştirdiği eylemleri duyurmak, finansman ve destekçi kazanmakla beraber, meşru bir zemin oluşturabilmek için kitle iletişim araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Terör örgütleri mekan ve zamandan bağımsız olarak anındalık, interaktiflik ve ulaşılabilirlik sağlayan sosyal medya sayesinde propaganda, takipçi toplama ve radikalleşmeyi artırmayı hedeflemektedir. Terör örgütleri bu amaçlarla Covid-19 salgın sürecinde propaganda aracı olarak internet kanallarını etkin bir şekilde kullanmaya başlamışlardır.⁷

⁶ Vincent A. Auger, "Right-Wing Terror: A Fifth Global Wave?", Terrorism Research Initiative, s.92.

⁷ Gözde Söğütlü, "Covid-19 Salgınının Terörizm Olgusu Üzerindeki Etkisi", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi SBUİ Araştırma Merkezi, Covid-19 Pandemisinin Küresel Siyasette Ulusal ve Uluslararası Ölçekte Güvenlik Algısı ve Pratiklerine Yarattığı Etkiler Raporu, 2021, s.77.

Siyasi İstikrarsızlık ve Terör Sarmalında El Şebab'ın Covid-19 Stratejisi

Terör gruplarının avantajı genellikle toplum içindeki çelişkileri ve potansiyel çatışma konularını kullanarak kendilerine kitlesel destek sağlayabilme yetenekleridir.⁸ Bu doğrultuda 1991 yılında Siad Barre rejiminin yıkılmasının ardından kötü yönetim, kuraklık ve iç savaş gibi birçok zorlukla karşı karşıya kalan Somali'nin istikrarsız ve kaos ortamı El Şebab terör örgütü için operasyonel üs olarak elverişli bir zemin yaratmıştır. Siyasal İslamcı düşüncenin etkisiyle Somali'de bir İslam devleti kurmayı hedefleyen El Şebab terör örgütünün Somali topraklarında ortaya çıkmasına etki eden birtakım iç ve dış dinamikler bulunmaktadır. Kabile yapısının ve radikal ideolojilerin yükselişte olduğu ülkenin, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik sorunlar içsel dinamikler bağlamında değerlendirilirken 2006 yılında gerçekleşen Etiyopya işgali ve dış müdahaleler ise dışsal dinamikleri oluşturmaktadır.⁹

Zayıf ve kırılğan devlet yapısı El Şebab'ın ülke genelinde kontrol ettiği alanın genişlemesine imkan sağlarken örgütün, yoksulluk ve kıtlıkla mücadele eden Somali halkına sağladığı sosyo-ekonomik imkanlar, radikal ideolojisinin halk tarafından benimsenmesini ve örgüte katılımların artmasını kolaylaştırmıştır. Ülke genelinde nüfuzunu artırmaya çalışan El Şebab zaman kısıtlaması olmadan propagandasını geniş kitlelere yayma olanağı tanıyan sosyal medyayı 2007 yılından itibaren aktif şekilde kullanmaya başlamıştır. 2011 yılında *HSM*

⁸ Sait Yılmaz, Uluslararası Güvenlik Teori, Pratik ve Gelecek, Kaynak Yayınları, 2017, s.692.

⁹ Abdurrahim Sıradağ, "Sahra Altı Afrikası'nda Terörist Grupların Yükselişi Boko Haram ve Eş- Şebab", SETA Analiz, Sayı 125, s.18.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022
Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi
Gözde Söğütü

Press Office adlı twitter hesabı açmıştır. Twitter kullanma amacını tanıtım koordinasyonu, bilgi oluşturma ve doğrulama, ideolojik katılımı artırma olmak üzere üç başlıkta toplayan örgüt, her tweeti İngilizce yazarak hedef kitesini artırmayı amaçlamaktadır.¹⁰ İnternet ve sosyal medyayı bireyleri radikalleştiren ve yine bireyleri mobilize etmeye yardımcı bir propaganda aracı olarak kullanan örgütün bu bağlamda aktif bir şekilde kullandığı web sitesi *Al Kataib'tir*.¹¹

Örgüt, iletişim, finans ve ulaşım için bölgesel veya ulusal ölçekten ziyade, küresel ölçekte etki uyandırmak için yararlandığı Youtube kanalı aracılığıyla da önemli liderlerinin konuşmalarını yayınlayarak eleman teminini sürekli hale getirmeyi amaçlamaktadır. Örgütünün propagandasını sebepleriyle birlikte empati kurabilecek belli bir yaş grubuna yaymasına imkan sağlayan bir diğer yayın organı Radyo Endülüs'tür. Başkent Mogadişu'nun yanı sıra Kismayo, Beydoa ve Galgadud şehirlerinden yayın yapmakta olan Radyo Endülüs aracılığıyla örgüt elemanlarını motive edecek mesaj ve fikirleri aktarmak için etkin şekilde kullanmaktadır.¹²

El Şebab terör örgütü, cenaze ve taziyelerin canlı yayınlanması gibi daha pek çok yaygın olmayan uygulamaları yaygınlaştıran ve normal koşullarda bir araya gelme olasılığı düşük olan insanları yakınlaştıran¹³ Covid-19 salgınını yönetim kabiliyetini

¹⁰ Ken Menkhaus, "Al Shabaab and Social Media: A Double –Edged Sword", The Brown Journal of World Affairs, Vol.20, No.2, 2014, s. 314.

¹¹"Countering Al- Shabaab Propaganda and Recruitment Mechanisms in South Central Somalia", United Nations Assistance Mission in Somalia, s.14.

¹² Ibid.

¹³ Stephanie Carver, Samantha Kruber, "To act, or not? Al Shabaab's response to a Covid-19 crisis in Somalia", The Interpreter, 15 May 2020, (Erişim Tarihi: 07.10.2021).

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022
Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi
Gözde Söğütü

kanıtlamak bağlamında kullanmaktadır. Uzun yıllar açlık ve kıtlıkla mücadele etmiş olan Somali'nin mevcut koşulları El-Şebab terör örgütünün destek tabanını genişletmesine imkan sağlamakla birlikte salgının ülkede gıda fiyatlarının arttığı ve birçok Somalilinin gelir kaybı yaşadığı bir dönemde ortaya çıkması hükümete olan öfkeyi de tırmandırmıştır. Siyasi kargaşa ortamı radikalleşmeyi artırdığı gibi söz konusu bu durum Somali'de İslami kuralara göre bir hükümet kurmayı hedefleyen El Şebab terör örgütünün Cumhurbaşkanı Mohamed Abdullahi Farmajo hükümetinin Covid-19 salgın krizini yönetemediği iddiasını yaymasına ve kendisini bir alternatif gibi göstermesine uygun koşulları sağlamaktadır.¹⁴

Covid-19 salgınını kontrol altına almak konusunda hangi biçimde olursa olsun devlet aygıtlarının başarısız bir performans sergiledikleri görülse de Somali gibi kırılğan devlet kurumlarının olduğu ülkelerde salgının yayılmasının yaratacağı en büyük tehlike güvenlik zafiyeti oluşturmaktadır. Salgınla mücadele konusunda alınan önemlerin merkezi hükümetlere öfkeyi tırmandırarak protesto gösterilerine neden olduğu gerçeğinden hareketle salgının barış ve istikrarı tehdit etmesi yüksektir. Bu bağlamda salgın krizini yönetme konusunda Somali Merkezi Hükümeti ile Federal Üye Eyaletleri arasındaki koordinasyonsuzluk ve işbirliğinin eksikliği El Şebab'ın operasyonlarını ve destek tabanını artırmasına olanak sağlayacaktır.¹⁵ Diğer yandan Somali Hirshabelle Eyaleti Adalet Bakanı Somali asıllı İngiliz vatandaşı üst düzey devlet görevlisi

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Eren Ersozoğlu, "AlShabab In The Age of COVID-19", 15 april 2021, <https://www.greynomics.com/al-shabaab-in-the-age-of-covid-19/> (Erişim Tarihi: 07.10.2021).

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi

Gözde Söğütü

“

El Şebab terör örgütü salgının neden olduğu ölümleri ve Merkezi Hükümet'in salgınla mücadele bağlamında almış olduğu önlemleri yetersiz göstererek salgını propaganda malzemesi haline dönüştürebilir.

”

Khalif Mumin'in Covid-19 salgını nedeniyle hayatını kaybetmesi¹⁶ salgının Somali'de sosyal, siyasi ve güvenlik etkilerini göstermektedir. Gündem malzemesi haline gelen konjonktüre uyum sağlayarak siyasi ve ideolojik hedeflerini hayata geçirmeye çalışan El Şebab terör örgütü salgının neden olduğu ölümleri ve Merkezi Hükümet'in salgınla mücadele bağlamında almış olduğu önlemleri yetersiz göstererek salgını propaganda malzemesi haline dönüştürebilir.¹⁷ Nitekim Doğu Afrika Araştırma ve Stratejik Çalışmalar Merkezi'nin 27 Nisan 2020 tarihinde yayınladığı rapora göre; El Şebab terör örgütü salgın kaynaklı ölümlerin sağlık sisteminin zayıf olmasından kaynaklandığını ileri sürerek propaganda faaliyeti yürütmektedir. Örgüt ayrıca Somali hükümetinin salgın sürecinin yönetilmesi ve koordine edilmesindeki karar alma becerileri ve etkinlik düzeyinin zayıf olduğunu iddia ederek hükümete olan güveni zayıflatmaya çalışmaktadır¹⁸

Somali tarihinde iç savaş koşullarının yaratmış olduğu kaos ortamından istifade edip Somalililere temel devlet hizmetleri sağlayarak meşruiyet inşa etmiş olan El Şebab terör örgütü Covid-19 salgını ile ilgili söylemlerini daha çok yayın organı Radyo Endülüs aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Salgını kontrol ettiği bölgeler üzerindeki hakimiyetini genişletmesi bağlamında fırsat olarak kullanabilecek örgütün söylemlerinde salgının bulaşıcı bir hastalık olduğu ve hijyene dikkat edilmesi gerektiği öne çıkmaktadır. Örgüt salgının kontrol altına alınması

¹⁶“Somali State Minister Dies From Coronavirüs”, 12 April 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/4/12/somali-state-minister-dies-from-coronavirus> (Erişim Tarihi:08.10.2021).

¹⁷ Ersozoğlu, Ibid.

¹⁸ “Somalia state vulnerability rises after COVID-19 outbreak”, East Africa Centre for Research and Stratejic Studies. (2020).

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi

Gözde Söğütü

konusunda tedavi merkezi kurduğunu ve hastalık semptomları gösteren Somalililerin tedavi merkezine gitmeleri çağrısında bulunmaktadır.¹⁹

Kontrolü altındaki bölgelerde şeriat kurallarını uygulayan örgütün yapmış olduğu yayınlarda ayrıca salgının yayılım hızının yavaşlatılması için camilerin kapatılmasına karşı tepki gösterdiği ve salgının Somali'yi işgal eden haçlı güçleri ve onları destekleyen inanmayan ülkelere bir ceza olarak gönderildiği söylemini kullandığı da dikkat çekmektedir. Bu bağlamda örgüt salgının Müslümanları etkilemeyeceğine ve bol bol dua etmelerine vurgu yaparak Somali'de konsolidasyonunu artırmaya çalışmaktadır.²⁰

El Şebab'ın devam eden saldırıları savaşın parçaladığı ülkede salgının yayılmasına karşı koymak için yapılan müdahaleleri engelleyeceği endişelerini artırmaktadır. Somali'de 14 yıldan uzun süredir devam eden Eş-Şebab şiddeti, hastaneler, sağlık merkezleri ve dispanserler de dahil olmak üzere ülkenin sağlık sistemini yok etmiştir. Geriye kalan birkaç sağlık kuruluşu, insani yardım kuruluşlarının ve ülkede faaliyet gösteren yabancı birliklerin desteğiyle çalışıyor olsa da örgütün tehditlerine karşı sürekli olarak direnmek zorundadırlar.²¹

¹⁹"Al-Shabab set sup coronavirus treatment centre in Somalia", Aljazeera, 14 Haziran 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/6/14/al-shabab-sets-up-coronavirus-treatment-centre-in-somalia> (Erişim Tarihi:08.10.2021).

²⁰ Abdullahi Abdile Shadow, "Al Qaeda's affiliate in Somalia is sitting on an coronavirus poeder keg" <https://www.businessinsider.com/al-qaeda-affiliate-al-shabab-risks-coronavirus-outbreak-in-somalia-2020-5> (Erişim Tarihi: 23.01.2021).

²¹ Sunguta West, "Al- Shabaab Threatens COVID-19 Interventions in Somalia", The Jamestown Foundation Vol.18, Issue.9, p.4.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022
Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi
Gözde Söğütü

El-Şebab'ın Covid-19 tıbbi müdahalelerini kasıtlı olarak engelleyeceği korkusu temelsiz değildir. Örgüt, 2011 ve 2012'de en az 250.000 kişinin ölümüne neden olan kıtlık sırasında yardım dağıtımına direnmiştir. Örgüt, ekipler yardım sağlarken suikastlar gerçekleştirerek insani yardım faaliyetlerini engellemeye çalışmıştır. 2006'daki kuruluşundan bu yana teraziye kendi lehine çevirmek için kıtlık, kuraklık ve sel gibi felaketleri sıklıkla kullanan El Şebab Covid-19 salgını doğrultusunda Somali halkına sağlanan tıbbi ve insani yardımları engelleme girişiminde bulunabilecektir.

Örgütün iç savaş sırasında yardım görevlilerini öldürmesi, kaçırmaya ya da insani yardım konvoylarına el koyması Covid-19 salgını yardımlarının dağıtımının da yardım çalışanlarının güvenliğine bağlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla örgütün saldırıları dikkatleri El Şebab tehdidini azaltmaya odaklanmaya zorlayarak Covid-19 yardımlarını aksatabilecektir. Sonuç olarak örgütün saldırıları insani yardımların Somali halkına ulaşmasını engelleyerek salgının yayılım hızını artırabileceğini göstermektedir.²² Ancak örgütün salgın yardımlarını engellemesi halk desteğini kaybetmesine de neden olabilir. Nitekim 2011 yılında yaşanan kıtlık sırasında yardım çalışanlarının örgütün kontrolü altındaki bölgelere girmelerine engel olması örgütün itibarını zayıflatmıştır.

Sonuç

Yeni teknolojiler, modern dünya için hem riskleri hem de fırsatları beraberinde getirmektedir. Yapay zeka, nesnelerin interneti ve robotik dahil olmak üzere yeni ve gelişmekte olan teknoloji ve

²² Ibid.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi

Gözde Söğütü

“

El Şebab terör örgütü özellikle radyo kanalları aracılığıyla yapmış olduğu yayınlarda Covid-19 salgın krizini sempati kazanmak ve tabanını genişletmek ve merkezi hükümeti salgınla mücadele bağlamında zayıf göstermek için bir fırsat olarak değerlendirebilir.

”

inovasyon, dünya çapında yaşam standartlarını yükseltme ve ekonomik büyümeyi yönlendirme konusunda ciddi bir potansiyele sahiptir. Ancak bu yeni teknolojiler şiddet ve aşırılık yanlısı terör grupları tarafından sömürülmeye açık olan güvenlik açıklarını da beraberlerinde taşımaktadır.

Covid-19 salgınının yayılım hızının yavaşlatılması ve temelde bir insan hakkını-yaşama hakkını korumayı amaçladığı gerçeği ışığında hükümetlerce karantina ve sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmaktadır. Ancak bu durum halklar tarafından özgürlüklerinin kısıtlandığı gerekçesiyle hükümetlere özellikle sosyal mesafe ve karantina politikalarıyla bağlantılı kararlarına yönelik sert eleştirilerle kendini gösterebilmektedir. Covid-19 salgın krizi kapsamında alınan önlemler hükümetlere karşı öfkeyi artırdığı gibi çevrimiçi ortamlarda geçirilen zamanları da artırmaktadır. Bu durum aşırılık ve şiddet yanlısı terör gruplarının web üzerinden kışkırtma ve radikalleştirme propagandası yapmasına imkan sağlamaktadır. Bu anlamda bir kişi, bir ülkede bulunan kendi dizüstü bilgisayarını kullanarak ve başka bir ülkede bulunan web sitelerini, sosyal medya ağlarını ve diğer çevrimiçi platformları kullanarak teröre teşvik mesajları aktarabilir ve takipçilerini dünya çapında anavatanlarında yıkıcı saldırılar gerçekleştirmeye teşvik edebilir.

Somali'nin istikrarsız ve kaos ortamından istifa ederek vücut bulmuş olan El Şebab terör örgütü teknolojiyi etkin bir propaganda aracı olarak kullanmaktadır. El Şebab terör örgütü özellikle radyo kanalları aracılığıyla yapmış olduğu yayınlarda Covid-19 salgın krizini sempati kazanmak ve tabanını genişletmek ve merkezi hükümeti salgınla mücadele bağlamında zayıf göstermek için bir fırsat olarak değerlendirebilir. Dolayısıyla

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022
Teknoloji Çağında Terörizm ve El Şebab Terör Örgütünün Covid-19 Stratejisi
Gözde Söğütü

Covid-19 salgınının El Şebab'ın muhtemel terör saldırısı dalgasının bir aracı olmasının önlenmesi için Somalili liderler ile ilgili tüm bakanlıklar ve kurumlar arasında açık, hiyerarşik bir emir-komuta zincirinin ve kesin bir yetki ve sorumluluk dağılımının olması sağlanmalı, işbirliği ve uyum içinde hareket edilmesi gerekmektedir. Ayrıca salgınla mücadele bağlamında El Şebab'ın muhtemel senaryolarına karşı Somali halkını sağlık düzenlemelerine uymaya teşvik etmek diğer bir ifadeyle salgınla mücadeleye dahil etmek büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Somali halkının El Şebab terör örgütünün propagandalarına karşı savunmasız hale gelmesini önlemenin yolu yasal yaptırımlardan değil, birleştirme, ikna etme, eğitim ve hepsinden önemlisi şeffaflık yoluyla olmalıdır. Ancak halk, hükümetin attığı adımların onu sağlıklı ve güvenli tutmak için gerçekten gerekli olduğuna ikna olduğunda uyacaktır. Bunu başarmak için Somali hükümeti salgınla mücadele politikasını ve bu doğrultuda attığı adımları açıklamalı, halkla etkili ve profesyonel bir etkileşim geliştirmelidir.

Covid-19 Taliban'a Ne Sundu?

Hicran Çokyaman*

Giriş

Tarihte yaşanan bazı olaylar toplumların hayatında büyük değişiklikler yaratma gücüne sahiptir. Bu olaylar ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel olarak toplumların dinamikleri üzerinde etkide bulunmuşlardır. Günümüze kadar dünyanın çok büyük bir bölümü üzerinde etkili olmuş birçok olay yaşanmıştır. 20. yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşı, devamında dünyayı iki bloğa bölen Soğuk Savaş ve birçokları, şüphesiz ki oldukça geniş bir alanda etki yaratmıştır. Son iki yıldır hayatımızda olan Covid-19 salgını da dünyayı bir bütün olarak etkileyerek geniş çaplı bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Covid-19 salgını küreselleşmenin dünyada yarattığı sınırsızlığın etkisi ile çok kısa sürede çok geniş bir alana yayılmıştır. Bu durum salgın hakkında çeşitli şüpheler yaratmıştır. Bu şüpheler salgının bir biyoterörist saldırı olup olmadığı ya da salgının çeşitli gruplar tarafından bu niyetle kullanılıp kullanılmayacağı üzerinden şekillenmektedir.

Biyoterörizm; insan, hayvan veya bitkilerde, hastalık veya ölüme yol açmak amacıyla mikroorganizma ve toksinlerin kullanılması olarak tanımlanmaktadır.¹ Biyoterörizmde amaç toplumda

* Doktora, Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, hicran2013@gmail.com

¹ Oğuzhan Yüksel ve Ramazan Erdem, "Biyoterörizm ve Sağlık", *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19 (2), 2016, ss. 204-205.

sürmekte olan normal yaşamı durdurmak, nüfusta korku yaratmak, hastalık oluşturmak ya da hasta olunacağı korkusu yaratmaktır.² Biyoterörizmin hedefinde sivil ve korumasız toplumlar vardır.³

Biyoterörizmde kullanılan biyolojik savaş ajanları iki gruba ayrılmaktadır. İlk grupta canlı mikroorganizma veya sporlar bulunmaktadır. Bunlar; bakteri, virüs, rickettsia, mantarlar, protozoa ve genetik olarak değiştirilmiş yeni mikroorganizmalardır. İkinci grupta mikroorganizmaların ürettiği zehirlerden meydana gelen toksinler yer almaktadır.⁴

Biyolojik savaş ajanları kitle imha silahlarından ve konvansiyonel silahlardan çok daha yıkıcı etkiler yaratabilmektedir.⁵ Bu ajanların saldırılarının etkisi çok uzun süreli olabilir ve bu saldırılara karşı önlem alınması için laboratuvar ortamlarında uzun süren çalışmalar gerekli olabilir. Bunun yanında kimyasal silahların etkileri hemen gözlenebilirken biyolojik silahlar etkilerini hemen göstermeyebilir. Bu durumda biyolojik silahların etki alanı çok kısa sürede genişleyebilir.⁶ Biyolojik savaş ajanlarının bu etkileri göz önüne alındığında çeşitli şiddet grupları için önemli hale gelmesi kaçınılmaz olmaktadır.

² Osman Şadi Yenen ve Mehmet Doğanay, "Biyoterörizm", *ANKEM Dergi*, 22 (2), 2008, s. 95.

³ A.g.e., s. 96.

⁴ Pınar Erkekoğlu ve Belma Koçer Gümüsel, "Biyolojik Savaş Ajanları: Tarihçeleri, Patofizyolojileri, Tanıları, Tedavileri ve Önlemler", *FABAD J. Pharm. Sci.*, 43 (2), 2018, s. 174.

⁵ Selma Karatepe; Mehmet Seyda Ozan ve A. Muhammed Banazılı, "Ulusal Güvenlikte Küresel Bir Tehdit: Biyoterörizm", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 2019, ss. 293-304,

<<https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/48907/623919>.

⁶ Ayşe Handan Dökmeci ve Betül Çavlan, "Biyolojik Silah: Biyolojik Savaşlar, Pandemiler ve Covid-19", *EJONS International Journal of Mathematic Engineering and Natural Sciences*, 16, Aralık 2020, s. 847.

Geçtiğimiz on yılda aşırı sağcı, cihatçı, etnik-milliyetçi fikirlerle hareket eden yayılcı terör örgütleri biyolojik silah elde etmek, geliştirmek ve uygulamak için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Fakat terör örgütlerinin geniş bir alanda etkili olabilecek bir biyolojik saldırı gerçekleştirmeleri teknik sebeplerle ve bu alandaki uzman eksikliklerinden dolayı henüz mümkün olmamıştır.⁷ Şadi Yenen ve Mehmet Doğanay'a göre⁸ geniş kapsamlı ve karmaşık biyoterörist eylemler gerçekleştirmek ancak yüksek teknoloji silahlarla mümkün olabilmektedir. Bu nedenle devlet destekli/kaynaklı olmadıkça geniş kapsamlı biyoterörist eylemler gerçekleştirilememektedir.

Aralık 2019'dan itibaren bütün dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınının etkisi çok geniş olmuştur. Küresel olarak, bu yazının kaleme alındığı 5 Ekim 2021 itibariyle, 235 milyon 175 bin 106 onaylanmış Covid-19 vakası ve 4 milyon 806 bin 841 ölüm vakası vardır.⁹

Mevcut durum uluslararası ilişkilerde etkili olan bireylerin, devletlerin ve devlet-dışı aktörlerin sosyal, siyasi ve iktisadi hareketlerini revize etmelerini zorunlu kılmıştır. Dünyada daha önce hiç görülmemiş bir kapanma dönemi yaşanırken aktörlerin bu kapanma döneminde aldıkları pozisyonlar önem arz etmektedir. Özellikle devlet-dışı aktörler olarak terörist grupların Covid-19 salgını süresince izledikleri stratejiler incelenmeye değerdir.

⁷ Reuben Ananthan Santhana Dass, "Bioterrorism", *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 13 (2), Mart 2021, s. 17.

⁸ Osman Şadi Yenen ve Mehmet Doğanay, "Biyoterörist", s.98.

⁹ World Health Organization, "[WHO Coronavirus \(COVID-19\) Dashboard](https://covid19.who.int/)", <https://covid19.who.int/>, Erişim Tarihi: 06.10.2021

Bu çalışmada Afganistan'da terör faaliyetlerinde bulunan ve Afganistan-Pakistan sınırında faaliyet gösteren ardından Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan'dan çekilmesiyle ülkede kontrol sağlayan Taliban'ın¹⁰ Covid-19 salgını süresince izlediği stratejiler incelenecektir. Literatürde terör örgütlerinin Covid-19 stratejileri üzerine yapılmış çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bunun nedeni konunun güncel olması ve konu hakkındaki verilere ulaşmanın, terör örgütlerinin yapısı nedeniyle, zorluğudur. Bu çalışmada: "Covid-19 salgını Taliban'ı nasıl etkilemiştir?", "Covid-19 sürecinde küresel çapta azalan sosyal, siyasi, ekonomik etkileşimin Taliban üzerindeki etkisi nedir?", "Covid-19 salgını süresince artan sosyal medya kullanımı Taliban için nasıl bir zemin yaratmaktadır?", "Salgının Taliban'ın yapısına etkisi nedir?" sorularına cevap aranacaktır. Ayrıca ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinden sonra Taliban'ın Afganistan'da izlediği Covid-19 stratejisi incelenecektir. Salgının başında geliştirilen strateji ile ABD'nin çekilmesinden sonra izlenen strateji arasındaki ilişki incelenecektir. Çalışmada temel olarak Afganistan devletinin meşru iktidarı iddiası ile hareket eden Taliban'ın Covid-19 salgını süresince izlediği stratejinin ne olduğu ve Taliban'ın Covid-19 salgın sürecini nasıl değerlendirdiği üzerinde durulacaktır.

¹⁰ Taliban Afganistan'da ülkenin tamamında kontrol sağlamış ve bir yönetim oluşturmuştur. Bu nedenle tartışmalı bir konumdadır. Taliban'ın terör örgütü olup olmadığı hakkındaki tartışmalar devam etmektedir. Dünyada bir kısım devletler ve uluslararası kuruluşlar hareketi terör örgütü olarak nitelerken; diğer bir kısım terör örgütleri sınıfında değerlendirmemektedir. Bu çalışma boyunca "Taliban" olarak ele alınacaktır.

Terörizm ve Covid-19

Geçmişten günümüze askeri ve sivil hedeflere yönelik biyolojik savaş ajanlarının kullanıldığı bilinmektedir.¹¹ Biyolojik savaş ajanlarının kullanımlarının ucuz olması, üreme aşamasında ulusal ve uluslararası kontrollerde tespit edilmesinin çok zor olması, kolaylıkla saklanabilmesi, temininin kolay olması, büyük kitleleri etkilerken sadece canlı organizmaları yok edip çevreyi tahrip etmemesi devletleri ve terör örgütlerini biyoterörizmi isteklerini gerçekleştirmede bir araç olarak kullanmaya yöneltmektedir.¹² Bu nedenle bütün dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını ortaya çıktığı günden bugüne çeşitli spekülasyonlarla anılmıştır. Salgının biyoterörist bir saldırı olduğu yönünde iddialar ortaya atılmıştır. Covid-19'un çıktığı ülke olan Çin, özellikle dönemin ABD başkanı olan Donald Trump tarafından, salgını dünyaya bilinçli bir şekilde yaydığı suçlaması ile karşılaşmıştır. Trump ayrıca Dünya Sağlık Örgütü'nün de bilinçli bir şekilde Çin'deki virüsün yayılmasına göz yumduğunu iddia etmiştir.¹³ Fakat bu iddialar kanıtlanamamıştır. Salgın hakkında artan spekülasyonlar ve salgının yayılma hızı bireyleri,

¹¹ Oğuzhan Yüksel ve Ramazan Erdem, "Biyoterörizm ve Sağlık", ss. 205-208; Ayşe Handan Dökmeci ve Betül Çavlan, "Biyolojik Silah: Biyolojik Savaşlar, Pandemiler ve Covid-19", ss. 842-848; Osman Şadi Yenen ve Mehmet Doğanay, "Biyoterörizm", ss. 97-98.

¹² Oğuzhan Yüksel ve Ramazan Erdem, "Biyoterörizm ve Sağlık", ss. 97-98.

¹³ Scott Neuman, "In U.N. Speech, Trump Blasts China And WHO, Blaming Them For Spread Of COVID-19", <https://www.npr.org/sections/coronavirus-live-updates/2020/09/22/915630892/in-u-n-speech-trump-blasts-china-and-who-blaming-them-for-spread-of-covid-19>, Erişim Tarihi: 06.10.2021; [James Griffiths](#), "Trump has repeatedly blamed China for a virus that now threatens his health. This will make Beijing nervous", edition.cnn.com/2020/10/02/asia/trump-china-coronavirus-intl-hnk/index.html, Erişim Tarihi: 06.10.2021. [Donald G. McNeil Jr.](#) ve [Andrew Jacobs](#), "Blaming China for Pandemic, Trump Says U.S. Will Leave the W.H.O", <https://www.nytimes.com/2020/05/29/health/virus-who.html>, Erişim Tarihi: 06.10.2021.

devletleri, devlet-dışı aktörleri sağlık güvenlikleri için farklı tedbirler almaya zorlamıştır.

Covid-19 salgınında devletler önceliklerini sağlık sektöründe daha aktif olmaya ve ekonomik krizlerle başa çıkmaya yöneltirken; terör örgütleri bu süreci aşırılıkçı şiddet eylemlerini yürütebilmek için bir fırsat olarak görmüşlerdir. Terör örgütleri salgın hakkında kendi hikayelerini yaratarak hedeflerindeki gruplar üzerinde etkili olmaya yönelik bir politika benimsemişlerdir. Bazı terör örgütleri salgın ile ilgili bütün dünyanın izlediği izolasyon politikalarını teşvik edici söylemler geliştirerek hitap ettikleri kesim üzerinde etkili olmaya çalışırken; bazı terör örgütleri salgın haline adapte olarak şiddet eylemlerinde salgını bir araç olarak kullanmışlardır.¹⁴

Devlet-dışı bir aktör olan terör örgütleri finansal olarak devletlerden destek alabilmektedirler. Devletler ekonomik kazanç elde etmek, ideolojileri desteklemek ya da sınır güvenlik politikaları gibi sebeplerle terör örgütleriyle etkileşim içinde olabilmektedirler. Devletlerin sponsorluğunda şiddet eylemlerini gerçekleştiren terör örgütleri için Covid-19 salgını negatif bir durum yaratmıştır. Salgın süresinde ekonomik kaynakların sağlık harcamalarına yönltilmesi zorunlu hale gelirken devletler terör örgütlerine finansal desteklerini kısmak hatta kesmek zorunda kalmışlardır.¹⁵ Bununla birlikte Covid-19 salgını bazı devletler için terör örgütleri ile ilişki kurmayı avantajlı bir duruma getirmiştir. Salgın döneminde siber saldırılar, siber suçlar önemli hale gelmiştir. Öte yandan İran- Kuzey Kore gibi bazı devletler,

¹⁴ Muhammad Sinatra, "Terrorism Landscape in the COVID-19 Pandemic", *Institute of Strategic and International Studies*, 20 (3), 2020, s.1.

¹⁵ Kalicharan Veera Singam ve Kyler Ong, "State Sponsored Terrorism During the COVID-19 Pandemic", *International Centre for Political Violence and Terrorism Research*, 13 (3), 2021, s.23.

ekonomik krizle başa çıkmak için finansal gelir arayışlarında terör örgütlerine silah satışlarını bir yol olarak değerlendirmişlerdir.¹⁶ Bununla birlikte Covid-19 salgınının devletler üzerindeki ekonomik, sosyal, siyasi baskısı terör örgütleri ile etkileşim içine girmeyi daha az tercih edilir kılmıştır.¹⁷

Terör örgütlerinin şiddet eylemlerinden etkilenen insan topluluklarının ev alanına çekilmeleri, terör örgütlerinin sahada gerçekleştirdikleri faaliyetlerin insanlar üzerindeki etkisini zayıflatmıştır. Ayrıca salgın döneminde öncelikleri değişen insanların terör örgütlerinin anlattıkları hikayelere inanmaları daha az olası olmuştur. Bununla birlikte ev alanına çekilen insanların sosyal medya kullanımlarının artması terör örgütleri için ideolojilerini yayıp taraftar toplayabilecekleri daha ucuz ve daha geniş bir hareket alanı yaratmıştır.¹⁸ Salgın dolayısıyla ev alanına sıkışan insanlar sosyal medya kullanımına yönelmişlerdir. Böylece terör örgütleri ürettikleri sahte haberler, komplo teorileri ile çok fazla insanda aynı anda büyük bir korku yaratmayı başarmışlar; bu korku üzerinden devletlere olan güvenin sarsılmasını sağlamaya yönelmişlerdir.¹⁹ Özellikle Youtube, Facebook ve Twitter üzerinden kıyamet gününün geldiği, Mehdi'nin dünyayı kötülüklerden korumak için ortaya çıkacağını konu alan materyallerde artış yaşanmıştır.²⁰

¹⁶ A.g.e., ss. 204-205.

¹⁷ A.g.e., s.25.

¹⁸ Raffaello Pantucci, "Key Questions for Counter-Terrorism Post-COVID-19", *International Centre for Political Violence and Terrorism Research*, 12 (3), Nisan 2020, s. 2.

¹⁹ Nikita Malik, "Self-Isolation Might Stop Coronavirus, but It Will Speed the Spread of Extremism", *Foreign Policy*, 26 Mart, 2020
<https://foreignpolicy.com/2020/03/26/self-isolation-might-stop-coronavirus-but-spread-extremism/>

²⁰ Abdul Basit, "The COVID-19 Pandemic: An Opportunity for Terrorist Group", *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 12 (3), Nisan 2020, s. 11.

Koronavirüsü Tanrı'nın gazabı ve Tanrı'nın düşmanlarına karşı intikamı olarak adlandırılan terörist gruplar, salgını ideolojik anlatılarının ve dünya görüşlerinin bir onayı olarak göstermektedirler.²¹ Fakat her terör örgütünün salgınla ilgili kendi komplo teorileri ve yanlış bilgilendirme kanalları farklılık göstermektedir. Taliban'ın ürettiği komplo teorileri ve yanlış bilgilendirme kanalları da kendine özgü olmuştur.

Taliban'ın Covid-19 Stratejisi

Afganistan jeopolitik konumu, çok uluslu yapısı ve komşu ülkelerle girdiği rekabet dolayısıyla yüzyıllardır savaşçı grupların çatışmasına sahne olmuştur. Afganistan'daki çatışma, aktörlerinin istikrarsızlaştırmaya yardımcı olan faaliyetleri sonucunda yerel değil uluslararası bir çatışma görünümündedir. Taliban ise Pakistan sınırında konuşlanmış ve hem Pakistan hem de Afganistan'ın politikalarını şekillendiren faaliyetlerde bulunmuştur.²² Siyasi parçalanma, ekonomik çöküş, etnik ve mezhepsel savaş ve İslami köktencilik ile hareket eden Taliban terör örgütü Pakistan ve bölgenin geri kalanı üzerindeki hâkimiyetini sıkılaştırdıkça, Afganistan'ın yeni liderlerinin tehlikeli davranışları yerel bir mesele olmaktan çıkmaktadır.²³

Afgan hükümetinin salgına karşı aldığı tedbirler, dünyanın diğer hükümetlerinin aldığı tedbirlerle aynı olmuştur. Bu doğrultuda bütün ülkede tam bir kapanma, gıda ve temel ihtiyaçlar için vatandaşlarına yardım programlarının başlatılması ve halkın salgına yönelik bilinçlendirilmesine yönelik kampanyaların

²¹ A.g.e., s. 7.

²² Nasreen Akhtar, "Pakistan, Afghanistan and the Taliban", *International Journal on World Peace*, 25 (4), Kasım 2008, s. 49.

²³ Ahmed Rashid, "The Taliban: Exporting Extremism", *Foreign Affairs*, 78 (6), 1999, s. 22.

başlatılması şeklinde düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca Covid-19 testlerinin yapılacağı tesislerin sayıları arttırılmaya çalışılmıştır.²⁴

Afganistan'da 8 Ekim 2021 tarihi itibari ile 236 milyon 795 bin 222 vakanın yaklaşık 5 milyonu (4 milyon 834 bin 870) ölümlerle sonuçlanmıştır.²⁵ Fakat iletişim, takip, test uygulama, karantina ve hastaların izolasyonu kapasitesinin sınırlı olması nedeniyle gerçek sayının daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.²⁶ Vaka sayılarının bu kadar fazla olması kısmen Afganların kendilerine has kültürlerinden kaynaklanıyor. Afganistan'da aile temel sosyal birim olduğundan sosyal mesafe kuralını uygulamak çok zor. Vaka sayılarının yükselmesinin bir diğer nedeni ise ekonomik. Sağlık krizinin, yüksek talep nedeniyle gıda malzemelerinin fiyatlarının yükselmesi karşısında hızla bir gıda krizine dönüşmesi insanları, yardım almakta zorlandıkları için, hayatta kalmak istiyorlarsa dışarı çıkıp para kazanmak zorunda bırakmaktadır.²⁷ Afganistan'da Covid-19 vaka sayılarının yükselmesinin bir diğer nedeni ise İran'da bulunan Afgan mültecilerin geri dönüşleri olmuştur.²⁸ Taliban'ın Afganistan'a hakim olmasıyla ülkelerinden kaçan Afganları barındırmak için

²⁴Hüda Huseyni, "Korona Talibanı devlete dönüştürdü", <https://turkish.aawsat.com/home/article/2272081/h%C3%BCda-huseyni/korona-taliban%C4%B1-devlete-d%C3%B6n%C3%BC%C5%9Ft%C3%BCrd%C3%BC>, Erişim Tarihi: 08.10.2021

²⁵ Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU), "Covid-19 Dashboard", arcgis.com/apps/dashboards/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6, Erişim Tarihi: 08.10.2021

²⁶Hüda Huseyni, "Korona Talibanı devlete dönüştürdü", <https://turkish.aawsat.com/home/article/2272081/h%C3%BCda-huseyni/korona-taliban%C4%B1-devlete-d%C3%B6n%C3%BC%C5%9Ft%C3%BCrd%C3%BC>, Erişim Tarihi: 08.10.2021

²⁷ A.g.e.

²⁸ Roshni Kapur, "The Afghan Taliban and Covid-19: Leveraging the Crisis or a Change of Heart", <https://www.mei.edu/publications/afghan-taliban-and-covid-19-leveraging-crisis-or-change-heart>, Erişim Tarihi: 07.10.2021

daha önce sınır kentlerinde mülteci kampları kurma planları yapan İran'ın, göçü tetikleyeceği endişesiyle kararını değiştirmesi ve sınırdaki Afgan mültecileri ülkelerine gönderme kararı alması Afganistan'daki vaka sayılarının artmasına neden olmuştur.²⁹

ABD'nin Afganistan'dan çekileceğine yönelik Taliban'a taahütte bulunduğu³⁰ 29 Şubat 2021 tarihinden sonra Covid-19 vaka sayılarında bir yükseliş gözlemlenmiştir.³¹ ABD başkanı Joe Biden NATO'nun Afganistan'daki misyonunun sona erdiğini ve 31 Ağustos 2021 tarihine kadar Afganistan'dan çekileceğini açıklamıştır. ABD askerlerinin çekilmesiyle Taliban da ülkede hızla ilerlemiş ve Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani'nin 15 Ağustos'ta yurt dışına çıkmasından kısa bir süre sonra başkent Kabil'de kontrolü ele geçirmiştir.³²

“Taliban” bütün dünyada siyasallaşmış İslam'ın kişileştirilmesi olarak kullanılan baskıcı, ilkel, genel olarak insan haklarına; özelde kadın haklarına saygı duymayan aşırılıkçı grupları kapsayan bir kelime haline gelmiştir. Bununla birlikte Afganistan'da geniş bir alanda hakimiyet alanı kuran Taliban,

²⁹ Muhammet Kurşun ve Ahmet Dursun, “Afgan göçüyle ilgili politikasını değiştiren İran, yeni mültecilere ülkeye giriş izni vermedi”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afgan-gocuyle-ilgili-politikasini-degistiren-iran-yeni-multecilere-ulkeye-giris-izni-vermedi/2341071>, Erişim Tarihi: 07.10.2021

³⁰ “Son ABD askeri de Afganistan'dan çekildi”, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/son-abd-askeri-de-afganistandan-cekildi-605175.html>, Erişim Tarihi: 08.10.2021

³¹ Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU), “Covid-19 Dashboard”

³² Deutsche Welle Türkçe, “ABD askerleri Afganistan'dan çekildi”, <https://www.dw.com/tr/abd-askerleri-afganistandan-%C3%A7ekildi/a-59036682>, Erişim Tarihi: 08.10.2021

“

Taliban Afganistan'da iktidar olma hedefine ulaşmak için Covid-19 salgınını bir halkla ilişkiler egzersizi olarak kullanmayı seçmiştir.

”

Afgan halkının büyük bir kısmı tarafından Afganistan'ın kurtarıcısı olarak görülmektedir.³³

Taliban Afganistan'da iktidar olma hedefine ulaşmak için Covid-19 salgınını bir halkla ilişkiler egzersizi olarak kullanmayı seçmiştir. Salgın döneminde Taliban, Afganistan'da devleti temsil eden bir güç olduğu imajını yaratmak için üç farklı söylem geliştirmiştir. İlk olarak mevcut Afgan hükümetinden salgın riskine karşı hapisanelerdeki mahkumların serbest bırakılmasını ya da sağlık ve güvenlik önlemleri alınmasını istemiştir.³⁴ Aynı zamanda Taliban, sağlık çalışanlarından ve insani yardım kuruluşlarından Taliban'ın kontrolü altındaki bölgelere de yardımda bulunmalarını istemiştir. İkinci olarak Taliban Afgan hükümetinden salgından en çok etkilenen bölgelerde ateşkes yapılmasını talep etmiştir. Son olarak salgının İran'da yol açtığı ölümler ve yıkımlar ile ilgili Hamaney'e bir taziye mesajı gönderilmiştir. Aynı zamanda İran'a, İran'da bulunan Afgan mültecilere karşı yapılan kötü muameleler hakkında çekinceler iletilmiştir.³⁵

DEAŞ (Devlet'ül Irak ve's Şam) ve El-Kaide gibi radikal örgütler, saldırılar düzenlemek ve taraftar toplamak için salgını bir fırsat görürken, Taliban sorumlu bir devlet gibi hareket etmiştir. Taliban halk sağlığı ile ilgili bir bilinçlendirme kampanyası başlatarak tıbbi ekipman dağıtmış ve karantina merkezleri kurmuştur. İnsanlara camiler yerine evlerinde namaz kılmalarını emretmiştir. Geçmişte yaptığı gibi şiddet eylemlerine devam etmek yerine Kızıl Haç ve

³³ Kristian Berg Harpviken, "The Taliban threat", *Third World Quarterly*, 20 (4), 1999, s.861.

³⁴ Abdul Basit, "The COVID-19 Pandemic: An Opportunity for Terrorist Group", s. 9.

³⁵ A.g.e., s. 9.

sağlık çalışanları gibi uluslararası insani yardım kuruluşlarıyla çalışmaya istekli olduğunu açıklamıştır.³⁶ Fakat ABD liderliğindeki yabancı güçlerin ülkeden ayrılmaya başlamasından sonra, başta Taliban olmak üzere, hükümet karşıtı silahlı güçlerin saldırılarıyla şiddet olayları tırmanışa geçmiş ve Covid-19 ile etkin bir mücadele yürütülemedi. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu tarafından Covid-19 salgınının Afganistan'da kontrolden çıktığı, vakaların çok hızlı bir şekilde arttığı, hastanelerin dolduğu ve tıbbi kaynakların hızla tükenme noktasına geldiği bildirilmiştir. Afganistan'ın sağlık sisteminin on yıllardır devam eden işgaller ve iç savaşlar nedeniyle ağır zararlar görmüş olması ülkenin kırılğan sağlık sistemini ağırlıklı olarak dışa bağımlı hale getirmiştir.³⁷ Bu durum Taliban'ı da Covid-19 ile mücadelede dışa bağımlı hale getirmiştir.

Taliban'ın Afganistan'da yönetimi ele geçirmesinden sonra ülkedeki aşılama oranlarında ciddi bir düşüş yaşanmıştır.³⁸ Bu durum iki sebebe dayandırılmaktadır. İlk sebep olarak Afganistan'daki yetersiz sağlık kurumları gösterilmektedir. İkinci sebep olarak Taliban'ın Covid-19 aşısını yasaklaması gösterilmektedir. Taliban'ın aşı karşıtı söylemleri insanlarda aşı yapmaya yönelik korku yaratmaktadır.³⁹ Uluslararası toplumun

³⁶ Hüda Huseyni, "Korona Talibanı devlete dönüştürdü"

³⁷ Mustafa Bag, "Covid-19 Afganistan'da kontrolden çıkmak üzere: vakalar yüzde 2400 arttı", <https://tr.euronews.com/2021/06/17/covid-19-afganistan-da-kontrolden-c-kmak-uzere-vakalar-yuzde-2400-artt>, Erişim Tarihi: 07.10.2021

³⁸ Francesco Guarascio, "U.N. sees massive drop in Covid vaccinations in Afghanistan after Taliban take over", <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/un-sees-massive-drop-covid-vaccinations-afghanistan-after-taliban-takeover-2021-08-25/>, Erişim Tarihi: 06.10.2021

³⁹ Emily Henderson, "Experts rapid spread of Covid-19 in Afghanistan given Taliban's hostility to vaccination", <https://www.news-medical.net/news/20210820/Experts-fear-rapid-spread-of-COVID-19-in-Afghanistan-given-Talibans-hostility-to-vaccinations.aspx>, Erişim Tarihi: 08.10.2021; Ranjid Devraj, "Taliban ban on jabs may trigger COVID-19

Covid-19 salgınıyla mücadeleye odaklanması Afganistan'daki barış sürecinin ABD ve BM gibi aktörlerin ilgi ve desteğini kaybetme tehlikesini gündeme getirmektedir.⁴⁰ Bu durum Taliban'a ideolojisini gerçekleştirmesinde kolaylık sağlamaktadır. Taliban bütün dünyanın Covid-19 ile mücadelesinden faydalanarak çok fazla bir baskı ile karşılaşmadan özellikle Afgan kadınlar üzerinde baskılarını arttırma imkanına kavuşmuştur.⁴¹ ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin ardından Taliban'ın zafer kazanması ve kendine özgü İslam Emirliği'ni restore etmesi, küresel cihatçı hareket için bir dönüm noktası olmuştur. Yeni dönemde terörist faaliyetlerin, 11 Eylül 2001 saldırılarından önce tanık olunanlardan niteliksel olarak farklı bir şekilde gelişmesi muhtemeldir. Niteliği değişen saldırıların sonuçları da farklılık gösterecektir. Ayrıca Taliban küreselleşmeye ve teknolojik gelişmelere uyumlu stratejiler geliştirerek cihatçı anlayışını revize edecektir.⁴²

Sonuç

Covid-19 salgını sürecinde ve bugün Taliban'ın aldığı tüm pozisyonlar, örgütün meşruiyetini geri kazanma ve güvenilir bir siyasi güce dönüşme çabasında olduğunu göstermektedir. Örgüt salgın döneminde resmi Kabil hükümetini vatandaşları koruyamamakla suçlayarak meşruiyetini zayıflatmak amacıyla

spike", <https://www.scidev.net/global/news/taliban-ban-on-jobs-may-trigger-covid-19-spike/>, Erişim Tarihi: 08.10.2021

⁴⁰ Hüda Huseyni, "Korona Talibanı devlete dönüştürdü"

⁴¹ Çağla Üren, "Taliban'dan önce ve sonra: Afganistan'da kadınlar neyle karşı karşıya?",

<https://www.indyturk.com/node/401151/d%C3%BCnya/talibandan-%C3%B6nce-ve-sonra-afganistanda-kad%C4%B1nlar-neyle-kar%C5%9F%C4%B1-kar%C5%9F%C4%B1ya>, Erişim Tarihi: 08.10.2021;

⁴² Raffaello Pantucci and Abdul Basit, Post-Taliban Takeover: How the Global Jihadist Terror Threat May Evolve, Counter Terrorist Trends and Analyses, 13 (4), Eylül 2021.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Covid-19 Taliban'a Ne Sundu?

Hicran Çokyaman

halkla ilişkiler kampanyasında Covid-19 salgınına istismar etmiştir.

Salgın Afganistan hükümeti ile Taliban arasındaki müzakere süreçlerini sarsmıştır. Taliban her ne kadar salgına karşı Afganistan hükümeti ile geçici olarak bir uzlaşma içine girmiş ise de bu krizi hükümetin meşruiyetini elinden almak için bir fırsat olarak değerlendirmiş ve bu yönde söylemler geliştirmiştir.

Taliban'ın Somali'de faaliyet gösteren El-Şebab terör örgütünün propaganda araçlarına benzer⁴³ yöntemlere başvurmuştur. Bu doğrultuda daha fazla insanın yoğun sosyal medya kullanımı Taliban kaynaklı tehditleri daha da arttırmaktadır. Devletlerin ekonomik krizlerle mücadeleye yönelmeleri ve finansal kaynaklarını sağlık güvenliğine yönlendirmeleri terör örgütlerine yeni hareket alanları sunmaktadır.⁴⁴ Buna göre Taliban salgın krizini fırsata çevirerek halkın desteğini kazanmaktadır. Taliban'a destek vermeyen halkın kitlesel göçlere yönelmesi salgına karşı alınan önlemlerin kırılmasına ve bunun neticesinde hastalığın yayılma alanlarının artmasına neden olabilmektedir. Taliban'ın sahadaki faaliyetleri sonucunda merkezi hükümet ile eyaletler arasında koordinasyon ve işbirliğinin zayıflaması hükümetin salgına karşı aldığı önlemlerin yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

Salgının kontrol altına alınma süresi uzadıkça devletlerin içine girdikleri ekonomik krizler büyüyecek ve sağlık harcamalarına

⁴³ Özlem Özdemir, "EL ŞEBAB'IN PROPAGANDA ARACI OLARAK COVID-19", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Kasım 2020, 9 (2).

⁴⁴ Raffaello Pantucci, "Key Questions for Counter-Terrorism Post-COVID-19", s. 6.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Covid-19 Taliban'a Ne Sundu?

Hicran Çokyaman

yapılan yatırımlar artacaktır. Ekonomik yatırımlar sağlık harcamalarına ve salgından korunmaya yönelik tedbirlere ayrıldıkça terör örgütlerinin etkinlikleri artacaktır. Terör örgütleri Covid-19 sonrası dünyada devletlerin dolduramadığı boşlukları doldurmak için stratejilerini yeniden belirleyerek salgından önce olduğundan daha güçlü hale gelmişlerdir.

Hizbullah'ın Covid-19 Yaklaşımı

Serdar Çukur*

Giriş

Bu çalışmanın temel amacı, Aralık 2019'dan beri tüm dünyayı etkisi altına almış olan Covid-19'a karşı Hizbullah terör örgütünün yaklaşımını sorgulamaktır. Bu sorgulamayı yapmadan önce, ilk olarak terör, terörizm ve terör örgütü hakkında genel bir çerçeve oluşturulacaktır. Ardından, başlıkta da ele alındığı gibi Hizbullah'ın Covid-19'a karşı duruşu hakkında bilgi verilecektir. Pek tabii bu bilgidenden önce, Hizbullah terör örgütünün ortaya çıkışı hakkında bilgilere yer verilecektir.

Bazı Kavramlar Hakkında Bilgiler: Terör, Terörizm, Terör Örgütü

Latince'deki "terrere" kelimesinde türetilen terör kavramının Türkçe karşılığı "yıldırma" ve "koru salma" şeklindedir. Bu kavram, tanımlama noktasında literatür temelinde irdelendiğinde farklı tanımlar üzerinden ifade edildiği görülmüştür. Bunlar; i) *Terör, "İnsanları yıldırma, sindirme yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsetmek için zor kullanma ya da tehdit etme eylemidir"* şeklinde tanımlanabilir¹;ii) *Sülhi Dönmezer'e göre, "Şiddetin, sosyal, ulusal, ırkı, dinsel, fesat çıkarıcı ve benzer diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında*

* Doktora öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, Uluslararası İlişkiler Bölümü, serdarcukur5@gmail.com

¹ TERAM, Kavram Kutusu (2020a), <https://www.teram.org/Icerik/kavramsal-teror-ve-terorizm-42>

çatışma, savaş tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılması” olarak tanımlanmıştır² ve iii) Thomas P. Thornton ise terörü, “Normal sayılmayacak metodlarla siyasal davranışları etkilemeyi amaçlayan sembolik hareketlerdir³.

Tüm bu tanımlamalar sonrasında, her ne kadar farklı bir mana taşımasına rağmen, karşımıza terörizm kavramı çıkmaktadır. Bu kavrama dair birçok tanımlama yapılmıştır. Bunlar; i) Blackwell'in Siyasal Düşünce Ansiklopedisi II isimli eserde, terörizm, “*Siyasal şiddetin bir biçimi*” olarak tanımlanmıştır⁴; ii) Walter Laqueur'a terörizm'i, “*genellikle örgütlü grupların seçilmiş hedeflere yönelerek siyasal amaçlarını gerçekleştirmelerini sağlayacak şiddet eylemleri*” şeklinde ifade etmiştir; iii) Paul Wilkinson ise “istenen sonuçların alınabileceği bir çerçeve yaratmak için, belirlenen bölgede gerçekleştirilen ve anılan amacın elde edileceği sonuçlar yaratan her türlü davranış” biçiminde tanımlamıştır⁵ ve iv) Nihat Ali Özcan tarafından terörizm, “Politik bir amacı hayata geçirmek için kullanılan bir yöntemdir” biçiminde tanımlanmıştır⁶.

Terörizm kavramı temelinde yapılan tanımlamalar dikkate alındığında, terörizme sebep olan eylemlerin kaynaklarını siyasal, ekonomik, sosyo-kültürel ve psikolojik olarak dört

² Yaşar Onay, *Etki Odaklı Hareket: Terör*, Yeni Yüzyıl Yayınları, 2009), 54.

³ Atilla Yayla, *Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 1990, 45 (1): 336-337.

⁴ David Miller, *Terörizm*, D. Miller vd. (Ed.). (B. Peker ve N. Kırış, Trans.), Blackwell'in siyasal düşünce ansiklopedisi II. (p.361). Ümit Yayıncılık

⁵ Yaşar Onay, *Etki Odaklı Hareket: Terör*, (Yeni Yüzyıl Yayınları,2009), 50-53.

⁶ TERAM, *Terörizm (genel)* (2020b), <https://www.teram.org/lcerik/terorizm-nedir-57>

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Hizbullah'ın Covid-19 Yaklaşımı

Serdar Çukur

kategori üzerinden tasnif etmek mümkündür⁷. Terörizm'in tanımsal ve kaynakasal çeşitliliği, aynı zamanda, kavramın türlerinde de görülmektedir. Bu temelde, tasniflerden biri; "Devlet Terörü (Siyasi terörizm), Karşı-siyasal Terörizm, Ayrılcı Terörizm, Etnik Terörizm, Kine dayalı Terörizm, Sivil Terörizm, Kimyasal ve Biyolojik Terörizm, Nükleer Terörizm, Dini Terörizm, ideolojik Terörizm ve Teknolojik Terörizm"⁸ şeklindeyken, diğeri ise "Ülke İçi Terörizm, Devlet Terörizmi ve Uluslararası Terörizm" şeklindedir⁹. Ayrıca, terörizm'e dair "Ülke içi Terörizm, Uluslararası Terörizm, Uluslar ötesi Terörizm, Devlet Terörizmi, Devlet Destekli Terörizm, Etnik Terörizm ve Siber Terörizm" şeklindedir¹⁰.

Öte yandan, tarihsel manada terörizm, David C. Rapoport tarafından dört dalga üzerinden aktarılmıştır: 1880-1920, 1920-1960, 1960-1980 ve 1980-2025. Rapoport tarafından ilk dalga, 1880-1920 yılları arası, Anarşist Terör Dalgası olarak adlandırılan 1880-1920 yılları arası dönem Rusya'da yaşanmış ve bunun sebepleri ise i) Kropotkin, Nechaev ve Bakunin gibi bazı düşünürlerin terör tanımlarında "strateji ve doktrin" kavramlarını kullanmaları ve ii) ulaşım ve iletişim alanlarında meydana gelen gelişmeler üzerinden izah etmek mümkündür. İkinci dalga, temelleri 1919'da imzalanan Versay Barış Antlaşması ve self determinasyon neticesinde temelleri atılan, 1920-1960 yılları arasında görülmüş olan ve Anti-Kolonyal Terör

⁷ Seyit Taha Ketenci, Terörizmin Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Göstergelerle İlişkisi: Türkiye Örneği, Doktora Tezi, (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 30.

⁸ Yaşar Onay, *Etki Odaklı Hareket: Terör*, (Yeni Yüzyıl Yayınları, 2009), 78-87.

⁹ Fatma Taşdemir, *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi* (USAK Yayınları, 2006), 34-37.

¹⁰ Murat Saraçlı, *Uluslararası Hukukta Terörizm*, Hacı Bayramı Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007, 11(1), 1056-59.

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Hizbullah'ın Covid-19 Yaklaşımı

Serdar Çukur

Dalgası olarak adlandırmaktadır. Üçüncü dalga ise 1960-1980 yılları arasındaki “Yeni Sol Terör Dalgası” şeklinde adlandırılma üzerinden ifade edilmektedir¹¹. Sonuncu dalga ise 1980’de başlayıp ve 2025 yılına kadar sürecek olan, “Dini Motifli Terör Dalgası” olarak da bilinen dalgadır¹².

Öte yandan, üzerinde durulması gereken şey ise “terörist kime denir?” sorusudur ve bu soru, “*siyasal davasını kabul ettirmek için karşı tarafa korku salacak davranışlarda bulunan, eylemler yapan kimse*” şeklinde ifade edilirken¹³. Bu kimselerin kurmuş oldukları örgütsel yapıları ise basitçe terör örgütü şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu örgütlerin amaçlarından biri, *kendilerine hedef olarak seçtikleri ülkeyi ya da ülkeleri içten çökertmek* biçiminde özetlenirken, diğeri ise “Gündemde kalmak” olarak ifade edilebilir¹⁴. Bu amaçların haricinde, terör örgütün hedefteki ülke veya ülkelerin tamamında veya sınırlı bir bölümde kendi yönetimlerini kurmakta başka bir amacıdır. Öyle ki bu amaçları gerçekleştirmek adına terör örgütü veya örgütleri

¹¹ David C. Rapoport, *The Four Waves of Rebel Terror and September 11*, *Anthropoetics*, VIII (1),2002, <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/>

¹² İskender Karakaya (2019). Terör Kavramı, Nedenleri, Çeşitleri ve Tarihsel Gelişimi Bağlamında El-Kaide Ve IŞİD Örnekleri, M.S. Erol & M. Ekşi (Ed.), *Uluslararası ilişkilerde güncel sorunlar* (pp.137-160), Akçağ Yayınları, 2019, 146-149.

¹³ Kadir M. Ersoy, *Terör nedir? Terörist kime denir?*, 2015, <https://gaiadergi.com/teror-nedir-terorist-kime-denir/>

¹⁴ Ünal Acar, *Terörizmin nedenleri ve teröristin kişiliği*, Doktora Tezi, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005), 200.

“

Hizbullah, Arapça'da “parti, bölük, kısım” anlamlarına gelen “Hizb” kelimesi ile “Allah” lafının bir araya gelmesiyle oluşur.

”

çeşitli eylemler yaparlar. Bunlar; gasp-soygunu¹⁵, uçak kaçırma, sabotaj,¹⁶, rehin alma¹⁷, bombalama,¹⁸ ve öldürme.¹⁹

Özetle, terör kavramından yola çıkarak, terörizm kavramı, kaynakları ve tarihsel gelişimi üzerine bilgi aktarılmıştır. Bu izahatlardan sonra, “terörist kimdir” sorusuna, terör örgütünün amaçlarından ve kullandığı eylem çeşitleri hakkında açıklamalar da bulunulmuştur. Sonraki, bölümde ise günümüzde sıkça adını duyduğumuz Hizbullah terör örgütüne değinilecektir.

Hizbullah ve Covid-19

Hizbullah, Arapça'da “parti, bölük, kısım” anlamlarına gelen “Hizb” kelimesi ile “Allah” lafının bir araya gelmesiyle oluşur. Günümüzde ise Hizbullah, genellikle Allah'ın taraftarları olarak manasa ile kullanılmaktadır. Öte yandan Hizbullah adı, İran'dan ve Şah rejimine karşı duruna ve hapisanede yaşamının yitiren Muhammed Gaffari'nin Hizbullahın fikir babası olarak bilinmektedir. Ancak Hizbullah'ın ortaya çıkışına iki eksenle bakmak mümkündür: İdeolojik ve Cihat. İdeolojik temelli olarak Hizbullah'ın ortaya çıkışı irdelendiği 1978 yıllara kadar dayanmaktadır. Bu dönemde, Abbas Musevi'nin Beka'da Baalbek'te davasına atmış olduğu adım ile başlamıştır. Ayrıca, 1981-1985 yılları arasında İran'da Şam Büyükelçiliği görevinde bulunan Ali Ekber Muhteşemi öncülüğünde yapılan toplantılarda

¹⁵ Köseli, M. vd. (2020). Use of kidnapping and extortion as a tool for financing terrorism: the case of the PKK. Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression. Retrieved January 16, 2021.

<https://doi.org/10.1080/19434472.2020.1745257>

¹⁶ Ünal Acar, *Terörizmin nedenleri ve teröristin kişiliği*, Doktora Tezi, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, 210-2011.

¹⁷ Mutlu Köseli, vd. Use of kidnapping and extortion as a tool for financing terrorism: the case of the PKK. Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, 2020, <https://doi.org/10.1080/19434472.2020.1745257>

¹⁸ Ünal Acar, *Terörizmin nedenleri ve teröristin kişiliği*, Doktora Tezi, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005),211-215.

¹⁹ Alvanou, M. Terrorism through Suicide Bombings. Retrieved January 17, 2021. https://efus.eu/files/fileadmin/efus/pdf/CATTuebingen_Alvanou.pdf

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Hizbullah'ın Covid-19 Yaklaşımı

Serdar Çukur

Hizbullah'ın çekirdek kadrolarının oluşturulduğu görülmektedir. Diğeri, yani Cihat hareketi üzerinden Hizbullah'ın ortaya çıkışını ise irdelediğimiz de İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesine karşı bir tepki olması gösterilmektedir. Hizbullah örgütlenmesinin ortaya çıkışı sonrasında örgütlenmesinin i) din olgusu, ii) Lübnan'da yaşanan güvenlik zafiyeti iii) Şiilerin mahrumiyeti ve ezilmişliği ve iv) sosyal hizmetler şeklinde sıralanan dört madde üzerinden gerek Lübnan'da gerek Ortadoğu bölgesinde gerekse dünyanın çeşitli bölgelerinde taraftar bulduğu gözlenmiştir.²⁰

Tüm bunların yanında, günümüzde insanlık, adına korona virüsü denilen kısaca Covid-19 şeklinde kısaltılan bir virüs ile Aralık 2019'dan beri mücadele halindedir. 118'den fazla ülke'yi etkisi altına alan ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayınlanan veriler ışında 2021'de dünya'da 5 milyondan fazla insan yaşamını yitirmiştir. Öte yandan da Covid-19 sebebiyle en fazla insanın öldüğü ilk 10 ülke ise şunlardır: ABD, Brezilya, Hindistan, Meksika, Rusya, Peru, Endonezya, Birleşik Krallık, İtalya, İran,²¹

Buna karşılık Covid-19'un Hizbullah temelinde de dikkate alınan bir pozisyonda olduğu gözlenmiştir. Öyle ki, Hizbullah örgütlenmesinin Genel Sekteri olan Hassan Nasrallah tarafından Mart 2020'de yapılan açıklamada bu virüsün bir düşman şeklinde izah edildiği görülmüştür²². Bu düşmanla mücadele noktasında Hizbullah, Lübnan'da 23 Şubat 2020'de ilk defa pozitif vakanın

²⁰ Abdulgani BOZKURT, 2014. HİZBULLAH'IN LÜBNAN'DA KURULUŞU VE POPÜLARİTESİNİN SEBEPLERİ, Tarih Okulu Dergisi (TOD), Yıl 7, Sayı XVII, ss. 599-627.

²¹ WHO. (tarih yok). WHO Coronavirus Disease (Covid-19) Dashboard. <https://covid19.who.int/table>

²² Sayyed Nasrallah, *Our battle today is with coronavirus, we shall triumph*, Al Manar, 2020, <https://english.almanar.com.lb/964988>

Terör Örgütlerinin Covid-19 Yaklaşımları / Ocak 2022

Hizbullah'ın Covid-19 Yaklaşımı

Serdar Çukur

“

Lübnan'da Hizbullah'ın Covid-19 ile mücadele noktasında 20 bin sağlık çalışanı, 1,500 Hizbullah üyesi doktor ve 1,300 hemşire görevlendirmiş ve 32 tıp merkezi açmıştır

”

görülmesi sonrasında dört maddede Lübnan halkını uyardığı görülmüştür²³:

- i) Öncelikle “mevcut olan en etkili silah” Allah'a dua etmektir;
- ii) Bu dönemde insanların camilere ve kiliselere gitmemesi gerekir;
- iii) Virüsün yayılmasını önlemek adına insanların evlerinde kalmaları gerekir;
- iv) Hastalığa ilişkin belirtileri bulan insanların şeffaf olmaları ve bu noktada sağlık görevlilerinin yapmış olduğu talimatlara uymaları dini bir görevdir.

Bunların yanında Lübnan'da Hizbullah'ın Covid-19 ile mücadele noktasında 20 bin sağlık çalışanı, 1,500 Hizbullah üyesi doktor ve 1,300 hemşire görevlendirmiş ve 32 tıp merkezi açmıştır²⁴.

Sonuç olarak, 1970'li yılların sonlarına doğru kurulan Hizbullah, günümüze kadar gelişim göstermiştir. Dünyanın birçok bölgesinde taraftarının bulunduğu bir örgütlenme, başta din olgusu olmak üzere çeşitli şekillerde gelişim göstermiştir. Ayrıca örgütlenmenin günümüze dünyayı etkisi altına alan Covid-19'a karşı mücadele edilmesi gerektiğini ve buna dair bir dizi önemler almaya çalıştığı görülmüştür.

²³ Shaul Shay, Jihad in the Shadow of the Coronavirus, International Institute for Counter-Terrorism, 2020, https://www.ict.org.il/Article/2520/Jihad_in_the_shadow_of_the_coronavirus#gsc.tab=0

²⁴ Sami Moubayed, Hezbollah Sees an Opportunity in Covid-19, The Center for Global Policy, 2020, <https://cgpolicy.org/articles/hezbollah-sees-an-opportunity-in-covid-19/>

Sonuç

Hizbullah'ın örgütlenmesinin ortaya çıkışı ve Covid-19'a bakışının resmedilmeye çalışıldığı bu çalışmada şu neticelere ulaşılmıştır.

- i) Terör ve terörizm kavramlarını açıklama noktasında ortak bir tanımın yapılamadığı görülmüştür.
- ii) Dört farklı kategori üzerinden aktarılan terörizmin sebeplerinin yanında, terörizmin birçok şekilde çeşitlendirildiği görülmüştür.
- iii) Ayrıca terörizmin tarihsel derinliğine bakıldığında ise 19.yüzyılın sonlarından günümüze kadar uzanan ve 1880-1920, 1920-1960, 1960-1980 ve 1980-2025 şeklinde sıralanan tarihsel aralıklar temelinde aktarılmıştır.
- iv) Siyasal davasını kabul ettirmek adına eylemlerde bulunan kişinin veya kişilerin bir araya gelerek kurulan örgütsel yapılan amacında ise gündemde kalmak ve hedef ülkeyi çökertmek vardır. Bunu gerçekleştirmek adına örgütlenmeler başta gasp olmak üzere uçak kaçırmak, sabotaj ve rehin alma gibi birçok eylem kullanmaktadır.
- v) Hizbullah, 1970'li yılların sonlarına doğru kurulmuş olan bir terör örgütüdür. Faaliyetlerine özelde Lübnan, genelde ise dünyada birçok bölgede sürdürmektedir.
- vi) Covid-19, dünya'da yüzden fazla ülkede etkili olan ve beş milyondan fazla insanın ölmesine sebep olan bir virüstür.
- vii) Tüm dünya'yı etkisi altına alan Covid-19'a karşı Hizbullah'ın önlem alınması gerektiğini vurgulanmıştır.

DSJOURNAL

Diplomasi ve Strateji Dergisi

Ocak 2022

TERÖR ÖRGÜTLERİNİN **COVID-19** YAKLAŞIMLARI

OCAK 2022